

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв
Кафедра духових та ударних інструментів

УДК 780.8:780.646.1(477),,19/20

На правах рукопису

ЛЕВЧУК ОЛЕКСАНДР АНДРІЙОВИЧ

Магістерська робота

**ТРУБА В МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ
В XX НА ПОЧАТКУ XXI СТОРІЧЧЯ**

Науковий керівник:

заслужений діяч мистецтв України,
кандидат педагогічних наук, професор

Цюлюпа Степан Данилович

Рівне – 2021

Левчук О.А. Труба в музичній культурі Хмельниччини в ХХ на початку ХХІ сторіччя: дипломна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» / [наук. кер. – заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор Цюлюпа С. Д.]. – Рівне: РДГУ, 2021.

В науковій роботі досліджуються шляхи розвитку провідних та регіональних шкіл гри на трубі в Україні, еволюція трубної школи на Хмельниччині. В науковій роботі проаналізовано творчу діяльність педагогів класу труби мистецьких освітніх закладів Хмельниччини та їх роль у процесі професійної підготовки музиканта-духовика.

З огляду на викладений матеріал та висновки, можна вважати, що наукова робота є актуальною та корисною для опанування навчальних курсів з історії духового інструментального та оркестрового виконавства та широкого кола шанувальників жанру духової музики.

Р е ц е н з е н т:

Закопець Лев Миронович – заслужений діяч мистецтв України, професор, директор Львівського державного музичного ліцею імені Соломії Крушельницької, м. Львів.

Зміст

Вступ.....	4
Розділ 1 Передумови становлення та розвитку школи гри на трубі в Україні.	
1.1. Творча діяльність провідних виконавських шкіл гри на трубі в Україні.....	10
1.2. Шляхи становлення та розвитку регіональних шкіл гри на трубі в Західній Україні.....	30
Висновки до першого розділу.....	34
Розділ 2. Еволюція школи гри на трубі на Хмельниччині.	
2.1. Класи гри на трубі в початкових музичних закладах освіти Хмельниччини як основа професійної підготовки музиканта - духовика.....	37
2.2. Діяльність педагогів класу труби у мистецьких закладах вищої освіти I-IV рівнів акредитації Хмельниччини.....	44
2.3. Концертно-виконавська діяльність трубачів у творчих професійних колективах Хмельниччини.....	49
Висновки до другого розділу.....	55
Висновки.....	57
Список використаних джерел.....	61
Додатки.....	68

ВСТУП

Актуальність дослідження. Глобальні інноваційні процеси в соціально-економічному, політичному та культурному житті країни, що супроводжуються активним розвитком усіх сторін суспільного життя, входження держави до європейської спільноти спонукають до всебічного реформування освіти, метою якої є створення умов для розвитку і самореалізації особистості.

Першочерговим завданням сучасної освіти вбачається підготовка конкурентоспроможного фахівця, який би повністю відповідав вимогам сьогодення та володів високим рівнем загальних та професійних компетентностей, що є необхідною умовою успішної інтеграції України у світовий науково-освітній простір.

Саме професійна музична освіта стає важливою ланкою підготовки фахівця у сфері музичного мистецтва. Реформування музичної освіти в державі детермінує проблему вивчення духовної виконавської культури, відтворення історичної картини еволюційного розвитку професійного музичного виконавства в Україні, аналізу та осмислення музично-педагогічного досвіду.

З огляду на це, важливого значення набуває дослідження регіональних особливостей музичного навчання та виховання особистості в ретроспективній проекції.

Важливою складовою частиною національної культури є саме духове музичне мистецтво України. Школа гри на трубі як непересічне, оригінальне художнє явище у професійній музичній культурі займає надзвичайно важливе місце в соціокультурному просторі музиканта.

Історія розвитку українського духового інструментально-ансамблевого та оркестрового виконавства всебічно висвітлювалась в наукових та навчально-методичних працях В. Апатського, В.Посвалюка, А.Карпяка, Р.Вовка,

В.Богданова, П.Круля, І.Гишки, Р.Наконечного, О.Плохотнюка, В.Громченка, Я.Сверлюка, В.Качмарчика, В.Носова, С.Цюлюпи, Ю. Рудчука та інших.

Проблемами дослідження еволюції становлення та розвитку шкіл гри на трубі в Україні займались науковці-мистецтвознавці Валерій Теренійович Посвалюк, Ігор Семенович Гишка, Степан Данилович Цюлюпа та ін.

Надзвичайно цікавими для нашої наукової роботи є праці мистецтвознавців, що займаються проблемами дослідження зародження та розвитку культурно-просвітницького руху на Поділлі (Л. Анохіна, О. Ворокіс, О. Герман, І. Сосак та ін.).

Однак, суттєвою прогалиною, на наш погляд, є відсутність наукових праць з ґрунтовним і систематизованим вивченням діяльності виконавської школи гри на трубі на Хмельниччині та її ролі в мистецькому житті Поділля зокрема та Західної України в цілому.

Таким чином, актуальність визначеної проблеми, її теоретичне і практичне значення для фахової підготовки студентів у закладах мистецької освіти і зумовили вибір теми магістерського дослідження «Труба в музичній культурі Хмельниччини в ХХ на початку ХХІ століття».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами кафедри (університету). Магістерське дослідження входить до плану науково-дослідної роботи кафедри духових та ударних інструментів Рівненського державного гуманітарного університету і складає частину наукового напрямку «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в Західній Україні». Тему магістерської роботи затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету.

Об'єкт дослідження – мистецтво гри на трубі на Хмельниччині: виконавські школи, концертна, науково-методична та педагогічна діяльність.

Предмет дослідження – історичний розвиток школи гри на трубі на Хмельниччині та його конкретизація в діяльності кращих представників.

Мета дослідження – розкрити сутність процесу становлення та перспективи розвитку виконавської школи гри на трубі на Хмельниччині як закономірного історичного процесу, поглибити і розширити загальний та музичний тезаурус поціновувачів духового інструментального виконавства.

Відповідно до поставленої мети вирішується комплекс наступних завдань:

- розкрити джерела становлення виконавської школи гри на трубі на Хмельниччині;
- показати розвиток виконавства на трубі у контексті інструментальної, ансамблевої та оркестрової практики;
- визначити характерні риси школи гри на трубі на Хмельниччині;
- висвітлити виконавську та педагогічну діяльність провідних викладачів класу труби в мистецьких закладах Хмельниччини;
- висвітлити концертну діяльність трубачів у професійних творчих колективах Хмельниччини;
- проаналізувати основні завдання та мету проведення конкурсів і фестивалів духової музики на Хмельниччині.

Методологічну та теоретичну основу наукової роботи становлять праці провідних дослідників з проблем історії розвитку українського духового інструментально-ансамблевого виконавства (В. Апатський, А.Карп'як, В. Богданов, П. Круля, І. Гишка, О.Плохотнюк, В.Громченко, В.Качмарчик, В. Носов, Ю. Рудчук та ін.); дослідження проблем еволюції культурно-просвітницького руху на Поділлі (Л. Анохіна, О. Ворокіс, О. Герман, І. Сосак та ін.); праці сучасних науковців в царині досліджень виконавських шкіл гри на трубі (В. Посвалюк, І. Гишка, С. Цюлюпа, П.Вакулюк, К. Посвалюк та ін.).

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань використовувався комплекс наступних методів:

теоретичні – (аналіз, синтез, аналогія, узагальнення тощо) з метою вивчення історичних, архівних джерел з питань дослідження;

історико-генетичні – з метою розгляду витоків зародження та становлення професійного духового виконавства на Хмельниччині;

історико-порівняльний – з метою вивчення досвіду виконавських шкіл гри на трубі в Україні.

Організація дослідження. Дослідження відбувалося у три етапи протягом 2020-2021 років згідно затвердженого календарного плану. Цей період характеризується наступними етапами з написання магістерського дослідження.

Перший етап.

На першому етапі (вересень 2020 р.) відбулось затвердження теми магістерського дослідження „Труба в музичній культурі Хмельниччини в ХХ на початку ХХІ століття”;

(жовтень 2020 р.) визначена структура наукової роботи згідно до нормативних вимог;

(листопад січень 2021 р.) вивчалась історична та психолого-педагогічна література з питань магістерського дослідження, був написаний вступ.

Другий етап.

На другому етапі була закінчена робота по написанню I розділу магістерського дослідження. На цьому етапі (квітень 2021 р.) підготовлена та опублікована стаття з теми дослідження у кафедральному науковому збірнику.

Впродовж квітня-серпня 2021 р. був написаний другий розділ магістерського дослідження, сформульовані висновки до розділів та загальні висновки магістерського дослідження (листопад 2021 р.), підготовлені додатки.

На **третьому етапі** був оформлений список використаних джерел та проведено редагування та оформлення магістерського дослідження, відбудеться підготовка до захисту наукової роботи.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів:

Магістерська робота є однією із спроб у вітчизняній науці, що присвячується дослідженням історії становлення та перспективам розвитку виконавства на трубі на Хмельниччині, магістерське дослідження вводить до наукового обігу нові історичні та методико-педагогічні матеріали, що сприяють збагаченню масиву відомостей з питань функціонування виконавської трубної школи на Поділлі, дослідження систематизує відомості про видатних виконавців та викладачів по класу труби, що відіграли істотну роль в музичній культурі регіону.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані у магістерському дослідженні основні положення, висновки, викладений фактичний матеріал можуть бути використані при написанні наукових статей, створенні методичних рекомендацій.

Результати магістерського дослідження можуть бути впроваджені у навчально-виховний процес студентів закладів мистецького спрямування під час опанування навчального курсу „Історія інструментального духового виконавства”.

До перспектив подальших наукових пошуків слід віднести здійснення аналізу та вивчення діяльності шкіл гри на трубі в інших регіонах України.

Апробація результатів дослідження. Положення й висновки магістерського дослідження пройшли апробацію на XIII міжнародній науково-практичній конференції «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя» (Рівне, 25 квітня 2021р.).

Публікації. За темою і результатами магістерського дослідження була підготовлена і видана наукова стаття – «Трубачі Хмельниччини в культурно-мистецькому просторі України» у збірнику наукових праць «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури

України та зарубіжжя», Випуск 13 / Упорядник С.Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2021. – 180 с.

Структура та обсяг магістерського дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг роботи становить 72 сторінки, основного тексту 62 сторінки, список літератури становить 53 найменування.

РОЗДІЛ І

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ШКОЛИ ГРИ НА ТРУБИ В УКРАЇНІ

1.1. Творча діяльність провідних виконавських шкіл гри на трубі в Україні.

Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, проникають у всі сфери життя країни. Не залишається осторонь від цих позитивних змін і культура, яка має великий вплив на економічні та політичні процеси і стає вагомим важелем у взаємовідносинах між людьми та країнами.

В культурному просторі народжуються та зберігаються художні цінності та історичний досвід, що надає можливість стати плацдармом для стійкої взаємодії народів, їх взаємного збагачення та розуміння.

Музична культура сьогодення характеризується постійним зростанням інтересу до спадщини минулого, адже зрозуміло, що духовно-творчий потенціал країни є найціннішим скарбом та надбанням народу, особливо в умовах становлення суверенної держави.

Після деякого занедбання, українська музична „минувщина” все більше вабить науковців та дослідників з огляду на її невичерпну історико-культурну та художню цінність.

Особливо актуальним, на наш погляд, стає об'єктивне і неупереджене відображення історії та сьогодення вітчизняної музичної культури, дослідження її самобутніх національних ознак.

Духове музичне мистецтво України як важлива складова національної культури, все більше приваблює дослідників в плані вивчення самобутності і розмаїття форм музикування.

Автори наукових досліджень (В. Апатський, В.Посвалюк, В.Богданов, та ін.) зробили ретроспективний аналіз становлення та розвитку духового інструментально-ансамблевого виконавства в Україні. Ці дослідження стали неocenним внеском у справу розкриття культурно-історичних передумов сучасного стану розвитку вітчизняного духового мистецтва.

Особлива увага науковців прикута до вивчення теоретичних, історичних та методичних надбань регіональних, національних шкіл виконавства на різних музичних інструментах, серед яких духове виконавство, по праву, займає одне з провідних місць.

В межах нашого магістерського дослідження, надзвичайно цікавим є розгляд та всебічне вивчення історичного шляху розвитку найдавнішої з вітчизняних виконавських шкіл гри на духових інструментах – школи гри на трубі.

Зауважимо, що першими осередками виконавства на духових інструментах в Україні стали так звані „музикантські цехи” або „братства”, які активно почали з’являтися у середині XVI століття в містах, що були наділені магдебурзьким правом. Перші „братства” почали виникати у Західній Україні – Кам’янець-Подільському, Львові, а згодом і у Ніжині, Києві, Чернигові, Харкові тощо. Ці своєрідні об’єднання були осередками музичної культури, музиканти грали на весіллях, інших урочистих подіях, брали участь у військових зборах, навчали молодь своєму ремеслу. Цікавим є той факт, що кожне „братство” мало свою емблему, свій статут і кожне з них підпорядковувалось магістрату.

З історичних джерел відомо про існування в цей же період і цілком військових „братств”, які брали участь у військових парадах та офіційних зустрічах.

Зауважимо, що на зламі XVIII - XIX сторіч, у кожному панському маєтку був свій невеличкий оркестр, або, як його ще називали капела, свідченням чому є історичні згадки того періоду. Відомо, що кращим оркестром в той час володів

граф Разумовський. Його капела була створена однією з перших і налічувала більше сорока музикантів, серед яких були і запрошені іноземні музиканти [43].

Разом з капелами, надзвичайно популярними в той історичний період були рогові оркестри, які приймали участь у різноманітних святкуваннях, прийомах, урочистих подіях. Найбільший роговий оркестр належав графу Разумовському. З історичних джерел відомо про існування рогових оркестрів у маєтках Лопухіна, Чуприни.

Нагадаємо, що наслідком державних реформ Петра I, який заснував військово-оркестрову службу в Росії і Україні, стало значне зростання та популяризація виконавства на духових інструментах, що незаперечно стало підґрунтям для зародження вітчизняної виконавської духової школи. Цей історичний період характеризується відкриттям спеціальних шкіл, в яких навчали гри на духових інструментах; повним оновленням музичного духового інструментарію; наявністю в кожному полку свого духового оркестру з інструментами європейського зразка [43].

З відкриттям у другій половині XIX сторіччя Російського музичного товариства, яке активно займалось культурно-просвітницькою діяльністю, пов'язують значне зростання музичної культури в Росії та Україні. Зауважимо, що при цих товариствах відкривались музичні школи, створювались симфонічні та духові оркестри, оперні студії та театри тощо.

В цей період визначились основні виконавські школи гри на духових інструментах – Львівська, Київська, Харківська, Одеська.

З історичних джерел відомо, що провідні посади у військових та цивільних оркестрах та в музичних навчальних закладах аж до початку XX сторіччя займали виключно іноземні музиканти.

Що стосується національної школи гри на трубі, то зауважимо, що з винаходом на зламі XIX – XX століть вентильного механізму, натуральні труби були поступово витиснені хроматичними інструментами. Стремління до

використання високого регістру, до яскравості звучання та технічної рухливості призвели до виготовлення більш коротких хроматичних труб високих строїв: in A, in B, in C. В сучасному симфонічному оркестрі використовуються труби in B, яка має більш м'яке звучання та in C, яка звучить дзвінкіше та витонченіше [3].

У другій половині XIX сторіччя надзвичайною популярністю серед виконавців користувався корнет. Звучання цього інструменту часто в своїх творах використовували П. І. Чайковський, Ж. Бізе, М. Римський-Корсаков та інші композитори. В сучасному симфонічному оркестрі корнети майже не використовуються, адже виконавці-трубачі володіють надзвичайно м'яким та співучим звуком.

Наприкінці XIX століття на базі існуючих майстерень виникли фабрики, на яких виготовлялись музичні інструменти, зокрема труби. Великою популярністю користувались педальні труби Ю. Циммермана, виготовлені на фабриці, яка знаходилась в Росії.

На початку XX сторіччя виконавці почали користуватись мундштуками та інструментами американських фірм В. Баха, Е. Бенч, „Кінг”, „Конн” та ін.

В Європі після Другої світової війни збереглись лише крупні фірми по виготовленню музичних інструментів: німецькі фірми, які виготовляли переважно роторні труби „Александр”, „Круспе”, „Геккель”; французькі „Кортуа”, „Сельмер”, „Куеснон”, які виготовляли переважно труби з вузькими мензурами в строї in C.; великою популярністю користувались труби англійських фірм „Бессон”. Дещо пізніше в Японії виникла знаменита фірма по виготовленню першокласних музичних інструментів „Ямаха”.

Зазначимо, що труби різних фірм відрізняються конструктивними особливостями будування, що є вимогою уявлень про звуковий ідеал. Так, французи тяжіють до легкого, дзвінкого звучання; німці віддають перевагу м'якому, повному та широкому звучанню. В середині XX століття „модними”

були світлі, прозорі тембри, в сучасному виконавстві тяжіють до більш щільного, стійкого звучання.

У другій половині XIX століття, в Києві, функціонувала фабрика по виготовленню музичних інструментів для духових оркестрів. Зауважимо, що інструменти, виготовлені на цій фабриці не відрізнялись високою якістю, але вони беззаперечно відіграли велику роль у розвитку та популяризації духової музики в Україні. На превеликий жаль, в наш час, в умовах жорсткої ринкової конкуренції, фабрика припинила випуск музичних інструментів і була перепрофільована на виготовлення іншої конкурентоспроможної продукції, що, звісно, має негативний вплив на розвиток вітчизняної музичної культури [3].

Зауважимо, що в часи, коли труби були натуральними і їх звукоряд обмежувався звуками, які отримувались шляхом передування, композиторів приваблювали багаті виразні можливості цього інструменту, і вони створювали надзвичайно цікаві та змістовні музичні твори для труби.

У XX столітті концертний репертуар трубачів значно розширився та поповнився творами, серед яких концерти А. Томазі, А. Жоліве, Ф. Депре, Е. Боцца, Ж. Ібера, А. Гедике, С. Василенка, А. Арутюняна, В. Щолокова. В. Пескіна та ін.

Удосконалення труби, велика кількість концертного репертуару для труби та величезна роль цього музичного інструменту в різноманітних по складу оркестрах призвели до бурхливого зросту виконавської майстерності трубачів та виникнення шкіл гри на трубі. Видатні трубачі-педагоги створювали трубні виконавські школи, що мало величезний позитивний вплив на все духове виконавство XX сторіччя.

Трубачі французької школи віддають перевагу трубі in C і їх виконавство відрізняється більш вузьким, компактним, легким та світлим звучанням інструменту, застосуванням артикуляційних та тембрових ефектів. Засновником трубної школи вважається професор Паризької консерваторії М. Франкен та

професор Мілле, який в консерваторії вів клас корнет – а - пістона. Досягнення французької трубної школи пов'язують з іменами Р. Сабаріш, Ж. Мером, Ж. Порре, М. Андре. Саме французькій виконавець та педагог Ж. Арбан створив знамениту „Школу гри на трубі”, якою користуються виконавці та педагоги всього світу.

Німеччина традиційно славетна своїми виконавцями на мідних духових інструментах в цілому, та на трубі, зокрема. Необхідно згадати імена прославлених виконавців та педагогів-трубачів, які стали окрасою світової музичної культури ХХ століття. Це, в першу чергу, видатний виконавець та автор багатьох методичних праць В. Круг, соліст оркестру Г. Вайскопф, керівник ансамблю „Бароко”, блискучий виконавець А. Шербаум, Р. Кінг, Р. Стюарт та багато ін.

В Америці осередком духового виконавства є Джульєрдська школа, клас труби в якій в різні часи вели соліст симфонічного оркестру Нью-Йоркської філармонії У. Ваччиано, віце-президент світової Гільдії трубачів-професіоналів Д. Пайпер, професор музичного коледжу Північного Техасу Л. Канделярія, професор Флорідського університету Дж. Девіс та ін. Необхідно згадати виконавську школу гри на трубі Л. Маджио, якій притаманна своєрідна постановка губ, так званий „концентрований амбушюр”. Виконавська та педагогічна діяльність Маджио позитивно вплинула на формування сучасного еластичного трубного амбушюра. Не можна оминати увагою сучасних талановитих американських виконавців-трубачів, серед яких Г. Шварц, виконання якого відрізняється пластичністю звуковедення та витонченою віртуозністю техніки; трубач та композитор Р. Мендес з його самобутнім концертним стилем виконання, манера виконання та звук якого відрізняються від класичних.

Не можна оминати увагою видатних виконавців та педагогів, творчість яких суттєво вплинули на розвиток світового музичного мистецтва. Це віце-

президент світової Гільдії трубачів-професіоналів канадець С. Шенетт, перший трубач знаного у всьому світі Канадського брас-квінтету Ф. Міллс, професор Гетеборзького університету Б. Еклунд, соліст оркестру „Ла Скала” Дж. Карузо, чеській трубач І. Прайс, швейцарський виконавець та автор багатьох наукових та методичних праць Е. Тарр та ін.

У джазовому та естрадному напрямі вирізняється творчість видатних виконавців, серед яких Л. Армстронг, К. Андерсон, Г. Джеймс, Д. Гілеспі, М. Девіс, М. Фергюсон, А. Сандовал, Дж. Феддіс та багато ін.

Зауважимо, що засновником Петербурзької школи гри на трубі став Г. Метцдорф, який працював в консерваторії в середині ХІХ століття.

Величезний вплив на розвиток Петербурзької трубної школи справили педагог, диригент, композитор, прекрасний виконавець на трубі та корнеті В. Вурм, педагог та композитор А. Гордон, соліст оркестру філармонії, педагог А. Шмидт, М. Ветров, Д. Гінецинський, Ю. Большіянов, В. Марголін, композитор, автор більш ніж 150-ти творів для труби та „Методики викладання гри на трубі” та „Енциклопедії для музикантів-виконавців на духових інструментах” С. Болотін, який закінчив Ленінградську консерваторію (клас М. Ветрова), був довгий час солістом оркестру Театру опери та балету ім. Кірова.

Становлення та розвиток Московської школи гри на трубі пов'язаний з іменами видатних виконавців та педагогів, серед яких німецькі музиканти та педагоги Ф. Ріхтер, В. Бранд, соліст оркестру Великого театру М. Адамов.

Одним з засновників Радянської школи гри на трубі став яскравий виконавець, соліст оркестру Великого театру, видатний педагог М. Табаков. Довгий час був солістом оркестру Персимфанс та оркестру Великого театру, володів яскравим звуком, його вважали найкращим виконавцем творів Р. Вагнера та О. Скрябіна.

М. Табаков виховав цілу плеяду талановитих виконавців на трубі, серед яких М. Полонський, С. Єрьомін, Л. Юрьєв, І. Воловник, Т. Докшицер, Г. Орвід, В. Щолоков, В. Плахоцкій та ін.

В наступні роки клас труби в Московській консерваторії вели С. Єрьомін (лауреат I премії Всесоюзного конкурсу музикантів-виконавців, 1935 р, соліст оркестру Великого театру, соліст Великого симфонічного оркестру Всесоюзного радіо), Ю. Усов, Л. Володін та ін.

Яскравий слід в історії духового виконавства залишив видатний трубач, педагог та науковець Ю. Усов – лауреат Всесвітнього фестивалю молоді та студентів(Москва, 1957 р.). За роки педагогічної діяльності в Московській консерваторії виховав багато талановитих учнів, серед яких А. Беф, І. Малоштанов, В. Новіков, А. Рапопорт, В. Флярковський та ін. Ю. Усов є автором праць „Історія вітчизняного виконавства на духових інструментах”, „Історія зарубіжного виконавства на духових інструментах”, „Труба”, „Методика навчання гри на трубі”, „Школа гри на трубі”, , багатьох статей та навчальних посібників.

Пізніше в різні часи клас труби в Московській консерваторії вели Ю. Власенко, А. Іков, А. Корнильов, В. Лаврик, професор В. Новіков, Г. Плескач.

Не можна оминати увагою концертно-просвітницьку, диригентську та педагогічну діяльність видатного трубача ХХ століття Т. Докшицера, Саме цей уславлений музикант змінив уяву про межу виразних можливостей труби. В репертуарі Т. Докшицера були майже всі існуючі концертні твори для труби, а також фортепіанні, скрипкові, вокальні твори власної транскрипції.

Окрім виконавської, Т. Докшицер активно займався диригентською (у 1957 р. він закінчив Московську консерваторію по класу диригування, клас Л. Гінзбурга) та педагогічною діяльністю. Він вів клас труби у Музично-педагогічному інституті ім. Гнесіних. Серед його учнів В. Луб, А. Селянін, І. Сазонов, І. Школьник, А. Потієнко та ін.

Пізніше клас труби цього славетного навчального закладу вели талановиті трубачі-педагоги Є. Гур'єв, В. Докшицер, професор В. Прокопов, професор В. Пушкарьов.

Не можна не згадати імена видатних трубачів : білоруські музиканти П. Денисов, В. Волков, М. Волков, І. Златкин, казахський трубач Ю. Клушкин, професор Саратовської консерваторії А. Селянін та багато інших [3].

Для вирішення поставлених завдань магістерського дослідження, вважаємо за необхідне більш детально розглянути становлення та формування національних виконавських шкіл гри на трубі.

Київська школа гри на трубі.

В середині ХІХ сторіччя культурно-просвітницьке життя Києва надзвичайно активізувалось. В ці роки до Києва з гастрольями приїжджають трупи французьких, німецьких, італійських оперних театрів, окремі зарубіжні солісти-виконавці.

На розвиток музичного, зокрема духового, виконавства та розвиток музичної освіти в Україні істотно вплинуло відкриття у 1863 році Київського відділення Імператорського російського музичного товариства, що закономірно сприяло відкриттю у 1867 році російської опери та музичної школи, яка згодом була реорганізована у Київське музичне училище, першим директором якого став відомий музикант В. Пухальський.

Першими викладачами духового відділу музичного училища стали кращі музиканти – солісти Київського оперного театру. Саме вони та кращі студенти училища стали солістами створеного Київського симфонічного оркестру. У монографії В. Посвалюка “Мистецтво гри на трубі в Україні” згадуються прізвища виконавців-трубачів та викладачів Київського музичного училища того періоду – Т. Клименко, Г. Данилов та соліст симфонічного оркестру С. Поліщук [43].

На зламі XIX та XX сторіччя в Києві почав діяти симфонічний оркестр, культурно-просвітницька діяльність якого відіграла велику роль у музичному житті міста. Першим керівником та диригентом колективу був член Київського відділення Російського Музичного Товариства О. Виноградський, під керівництвом якого колектив виконував твори російських та зарубіжних композиторів. З цим колективом працювали видатні композитори, які приїжджали до Києва з гастрольними поїздками. Це П. І. Чайковський, С. Рахманінов, О. Фрід та ін.

Валерій Посвалюк згадує імена ще декількох трубачів, „які працювали в Києві наприкінці XIX - початку XX століття. Це, зокрема, виконавці партій першої труби в симфонічних і оперних оркестрах – *А. Ліхтман, М. Фурман та М. Шехтман*, Останні до Києва працював у багатьох містах Росії (Саратов, Казань, Нижній Новгород)...відомо, що в цей же час в Київській опері партію труби виконував італієць Люїджі Бальбоні, який часто виступав в камерних концертах РМТ,...працював на посаді першого трубача у багатьох столичних симфонічних та оперних оркестрах Росії, зокрема у приватному театрі Солапутіна та театрі „Ермітаж” у Москві, театрі „Аркадія” у Петербурзі ” [43]. З архівних джерел відомо, що Д. Бальбоні поряд з виконавською діяльністю деякий час викладав трубу у Київській консерваторії.

Вагомий вклад у справу розвитку Київської виконавської школи гри на трубі вніс видатний російській виконавець Вільгельм Вурм, який деякий час був солістом оркестру Маріїнського театру, професором Петербурзької консерваторії. Серед його учнів був і знаний талановитий трубач, який довгий час працював у Київському музичному училищі, педагог, диригент *М. Подгорбунський*. Цей талановитий педагог продовжував педагогічні традиції свого вчителя, звертаючи увагу на ритмічну точність виконання, легкість та м'якість звуковидобування тощо. М. Подгорбунський виховав цілу плеяду

талановитих трубачів, серед яких В. Яблонський, М. Карашевський, І. Василевський та ін.

Не можна не згадати ще одного талановитого виконавця-трубача, педагога М. Карашевського, якій довгий час працював в оркестрах Київського театру опери та балету та симфонічному оркестрі.

У Києві жив і працював відомий трубач **П. Рязанцев** (1881-1966), який грав партії першої труби в оркестрах Київського театру опери та балету, симфонічному оркестрі, довгий час очолював клас труби у Київській консерваторії, був знаним методистом-науковцем, композитором. П. Рязанцев є автором багаточисельних збірок вправ, етюдів, транскрипцій для труби. Виховав багато талановитих виконавців, серед яких **Г. Орвід** (1904-1980).

Г. Орвід є вихованцем Київської консерваторії, талановитий виконавець, педагог, під час навчання грав партію першої труби в оркестрі Київського театру опери та балету, в подальшому – професор Московської консерваторії.

Вагомий внесок в справу становлення та розвитку національної школи гри на трубі вклав **В. Яблонський** (1889-1977), якого по праву називають одним з фундаторів духової школи в Україні. – Заслужений діяч мистецтв УРСР, професор, вихованець полкового оркестру, Київського музичного училища, студент А. Подгорбунського, „...працював в оркестрах Українського радіо (1926-1932), театру Опери та балету імені Т. Г. Шевченка (1932-1957), він володів яскравим, не корнетовим звуком, філігранною технікою; викладав в Київському музичному училищі (2924) та музично-драматичному інституті імені М. Лисенка, який згодом був перейменований у Київську консерваторію”, професором якої він став з 1935 року [43].

З 1944 по 1970 рр. В. Яблонський був завідувачем кафедри духових та ударних інструментів Київської консерваторії, в класі якого навчались не лише трубачі, а й валторністи, тромбоністи, гобоїсти.

В. Яблонський був одним з організаторів Київського оркестру без диригента сімфанса. За роки педагогічної діяльності виховав багато талановитих виконавців на трубі, серед яких Н. Полонський, Г. Самохвалов, С. Попов, М. Бердиєв, Ф. Ригін, В. Посвалюк, І. Бобровський та ін.

Довгі роки В. Яблонський очолював кафедру духових та ударних інструментів та був деканом оркестрового факультету Київської консерваторії, був незмінним головою та членом журі різноманітних виконавських конкурсів та фестивалів, активним громадським діячем.

Не можна не згадати одного з талановитих учнів В. Яблонського – *Н. Полонського* (1928-1980), який продовжив навчання у Московському музичному училищі імені Гнесіних (клас труби М. Табакова) та Московській консерваторії (клас труби Л. Чумова). Наум Полонський був надзвичайно всесторонньо обдарованою людиною: чудовим, яскравим виконавцем (лауреат Всесоюзного конкурсу, 1936 р.), чудовим художником, майстром по виготовленню музичних інструментів тощо.

Ще один талановитий учень В. Яблонського – *С. Попов* (1914 -2012), який в більшій мірі за інших вихованців В. Яблонського успадкував виконавську манеру свого учителя, блискучий виконавець, життєвий та творчий шлях якого пов'язаний з музичними колективами Москви, зокрема, з Великим симфонічним оркестром Всесоюзного радіо та телебачення. Поряд з яскравою виконавською діяльністю, С. Попов до кінця свого життя займався педагогічною діяльністю.

Довгий час поряд з В. Яблонським у Київському оперному театрі працював ще один талановитий трубач *Д. Ямпольський* (1882-1972), вихованець Петербурзької школи гри на трубі (навчався у Петербурзькій консерваторії, клас А. Гордона). Після закінчення консерваторії довгий час працював солістом різноманітних оркестрів, викладачем Воронізького музичного училища, диригентом у драматичному театрі, а з 1934 року – солістом Київського театру опери та балету. Гра Д. Ямпольського відрізнялась яскравістю, самобутністю.

Значний внесок у розвиток національної школи гри на трубі вніс один з кращих учнів В. Яблонського **М. Бердієв** (1922-1989), заслужений артист УРСР, лауреат Міжнародного конкурсу (м. Берлін, 1951 р, II премія), концертмейстер групи труб оркестру Київського оперного театру, професор Київської консерваторії, член міжнародної гільдії трубачів, талановитий композитор, який написав три концерти для труби з оркестром, Поему та Скерцо для труби з фортепіано, збірник етюдів для труби, твори для інших музичних інструментів.

М. Бердієв був вихованцем дитячого будинку і першим його викладачем по трубі став вихователь цього навчального закладу Л. Міцевич, якого з великою повагою та теплотою все життя згадував музикант. Пізніше М. Бердієв навчався у Московському музичному училищі імені М. Іпполітова-Іванова (клас труби І. Василевського), Київському музичному училищі (клас труби В. Яблонського), Київській консерваторії (клас труби В. Яблонського).

Вдало поєднував виконавську та педагогічну діяльність, працюючи спочатку у Київському музичному училищі, а згодом доцентом та професором Київської консерваторії. За роки педагогічної діяльності виховав цілу плеяду талановитих музикантів, лауреатів республіканських, всесоюзних та міжнародних конкурсів та фестивалів – В. Кафельніков, В. Штепа, В. Олейніков, В. Склярєнко, О. Чуприна, М. Яковенко, Д. Коваленко, І. Нечипоренко, М. Трофименко та багато інших.

Не можна не згадати ім'я відомого Київського виконавця на трубі **Г. Самохвалова** (1915-1988), вихованця Київського музичного училища та Київської консерваторії, лауреата Всесоюзного конкурсу виконавців на духових інструментах (1941 р.), соліста Державного симфонічного оркестру України та оркестру Київського театру опери та балету імені Т. Шевченка.

Яскравий слід у розвиток виконавської школи гри на трубі Києва залишив талановитий музикант **М. Рудий** (1919-1999), який був полковим вихованцем. Згодом навчався гри на трубі у класі В. Яблонського у Київському музичному

училищі та Київській консерваторії. Довгий час працював солістом оркестру оперної студії при консерваторії, оркестру Київського театру опери та балету. М. Рудий є автором збірників музичних творів для труби та духового оркестру.

В рамках нашого дослідження вважаємо за необхідне детальніше зупинитись на творчій діяльності знаного далеко за межами України талановитого виконавця-трубача, педагога, автора „Школи гри на трубі”, збірки щоденних вправ трубача, ряду методичних збірників та статей **І. Кобеця** (1920-2007), який є випускником Алма-Атинського музично-хореографічного училища (клас труби І. Круглихіна) та Київської консерваторії (клас труби В. Яблонського).

І. Кобець був не тільки яскравим виконавцем-віртуозом, але й талановитим педагогом, який довгий час викладав у Київській музичній школі, Київському музичному училищі імені Р. Глієра. Все своє творче життя І. Кобець займався науково-методичною роботою, він є автором багаточисельних праць, серед яких „Початкова школа гри на трубі”, „Основи навчання гри на трубі”, „Щоденні вправи трубача”, „Школа гри на трубі” та ін. Педагогічна, навчально-методична та виконавська діяльність І. Кобеця залишили яскравий слід у справі розвитку Київської виконавської школи гри на трубі.

Ще одна яскрава постать у когорті Київських виконавців-трубачів **М. Дешко**, який був вихованцем духового оркестру дитячого будинку в м. Кировограді, Ленінградської консерваторії (клас труби проф. М. Ветрова). Довгий час М. Дешко працював солістом симфонічного оркестру Державного академічного театру опери та балету УРСР імені Т. Шевченка.

Не можна оминати увагою талановитих учнів – послідовників В. Яблонського, серед яких соліст симфонічного оркестру Новосибірської консерваторії, а згодом професор цієї ж консерваторії **Й. Бобровський**, соліст Донецького симфонічного оркестру **М. Солонський**, соліст оркестру Львівського оперного театру **В. Мартинюк**, талановитий виконавець на трубі, який довгий

час працював солістом симфонічного оркестру державного академічного театру опери і балету УРСР імені Т. Шевченка, а згодом солістом оркестру Великого театру СРСР *Ф. Ригін*.

Окремо слід зупинитись на творчості знаного у всьому світі яскравого виконавця-віртуоза, учня М. Бердієва, Володимира Кафельнікова (нар. у 1951 році), який особливу увагу в щоденних заняттях на інструментів приділяв диханню.

В. Кафельніков досяг вершин майстерності у володінні трубою, надзвичайно талановитий виконавець-соліст та оркестровий виконавець. Довгий час В. Кафельніков живе і працює у м. Бордо, Франція.

Значний внесок в розвиток Київської виконавської школи гри на трубі вніс *В. Т. Посвалюк* (1947-2018) – яскравий виконавець, педагог, науковець, громадський діяч, лауреат республіканського конкурсу виконавців на духових інструментах (Київ, 1968 р.).

Педагогічну діяльність В. Посвалюк вдало поєднував з виконавською діяльністю – довгий час він працював солістом державного оркестру УРСР (1967-1979), солістом симфонічного оркестру Національної опери України (1979-20007), заслужений артист України.

В. Посвалюк вів активну виконавську діяльність, у творчому доробку має багаточисельні фондові записи на Українському радіо та телебаченні, автор компакт-дисків з записами творів для труби.

В. Посвалюк був професором класу труби Київської Національної Музичної Академії імені П. Чайковського та Київської середньої спеціалізованої школи, довгий час працював проректором КНМАУ з наукової роботи, очолював кафедру мідних духових та ударних інструментів цього навчального закладу.

За роки педагогічної діяльності виховав плеяду талановитих учнів, серед яких В. Анцупов, І. Барановський, С. Дем'янчук, І. Дубник, О. Корш, О. Федотов, О. Яценко, П. Полонський та багато інших.

В. Посвалюк поряд з виконавською та педагогічною діяльністю активно займався науковою роботою. Він захистив кандидатську та докторську дисертації, є автором шести монографій та багаточисельних статей, присвячених актуальним проблемам теорії та практики, а також історії духового музично-виконавського мистецтва.

В. Посвалюк був організатором та президентом Гільдії трубачів-професіоналів України, головним редактором та упорядником першого в Україні видання для трубачів – Брас-бюлетню.

В. Посвалюк був організатором та Головою журі виконавських конкурсів, організатором наукових конференцій, концертів та інших творчих заходів.

М. Баланко (1957 р. н.) – вихованець Одеської трубної школи (випускник Одеської консерваторії по класу доц. В. Луба). Довгий час працював солістом оркестру Національного театру опери та балету України, доцент НМАУ. Виховав багато талановитих виконавців на трубі, серед яких лауреати та дипломанти міжнародних та всеукраїнських конкурсів, вихованці М. Баланка працюють в кращих колективах України та закордону.

Одеська трубна школа має багату та цікаву історію. У XIX сторіччі Одеса була одним з осередків музичного життя Росії. В той час в на гастролі приїжджали багато знаних музикантів. Зокрема трубачів, серед яких німецький трубач А. Якеш, професор Петербурзької консерваторії В. Вурм. Становлення Одеської трубної школи пов'язують з відкриттям у 1886 році Одеських музичних класів, першим викладачем труби в яких та керівником духового оркестру став Д. Пурпурін.

Згодом вищезгадані музичні класи були реорганізовані у Одеське музичне училище, в якому клас труби вели в різний час *М. Адамов, А. Грабау, Р. Козловський*. У 1909 році клас труби цього навчального закладу очолив один з найкращих трубачів того періоду *Л. Могілевський*, творча та педагогічна діяльність якого сприяла розвитку Одеської трубної школи. Довгий час Л.

Могілевський був завідувачем кафедри духових та ударних інструментів Одеської консерваторії (1935-1950). Поряд з виконавською та педагогічною діяльністю Л. Могілевський писав музичні твори для духових інструментів загалом, і для труби зокрема.

Пізніше клас труби Одеської консерваторії очолив учень Л. Могілевського **Г. Леонов** (1916-1976) – відомий виконавець, педагог, диригент та композитор. Працюючи зі студентами особливу увагу приділяв якості звуку та чистоті інтонації. Довгий час був завідувачем кафедри духових та ударних інструментів Одеської консерваторії (1964-1970). Серед його учнів Г. Белінський, Ф. Ферхер, П. Бессонов, С. Бессонов та багато ін.

Г. Леонов працював диригентом військових оркестрів, був керівником ансамблю пісні та танцю Одеського військового округу.

Г. Леонов активно займався композиторською діяльністю – він є автором двох концертів для труби, концертних п'єс для труби, балету „Чорноморець” та інших творів.

З 1972 року клас труби Одеської консерваторії очолив **В. Луб** (1945-1990) – вихованець Алма-Атинської консерваторії (клас А. Спирина) та аспірантури Музично-педагогічного інституту імені Гнесіних (кер. Т. Докшицер). Довгий час працював солістом оркестру Одеського театру опери та балету, завідувачем кафедрою духових та ударних інструментів Одеської консерваторії (1979-1985). Виховав плеяду талановитих учнів, серед яких М. Баланко, І. Борух, Г. Кісельніков та ін. В Луб є автором низки науково-методичних праць: „Методика навчання в самодіяльності трубачів та корнетистів”, „ К вопросу о специфике игры на родственных инструментах (трубах различных строев)” .

У 1984 році очолити клас труби в Одеській консерваторії запросили учня В. Луба **І. Боруха** (1953 р. н.), який працював солістом оркестру Одеської опери та оркестру Одеської філармонії. І. Борух довгий час був деканом оркестрового

факультету (1993-2002). Виховав багато талановитих учнів – лауреатів та дипломантів міжнародних та всеукраїнських конкурсів та фестивалів.

Не можна оминати увагою творчу діяльність вихованців Одеської трубної школи **Р. Свірського** (1918-1981) та Г. Белінського.

Р. Свірський – талановитий виконавець, працював солістом оркестру Одеської філармонії, педагог – викладав клас труби в Одеській середній спецшколі імені П. Столярського. Р. Свірський є автором двох концертів для труби та багатьох п'єс для різних інструментів, скрипкового концерту, музики до двадцяти драматичних вистав, пісень тощо.

Харківська школа труби має порівняно невелику історію, адже професійне навчання трубачів в Харкові почалось лише у 1883 році у Харківському музичному училищі. Першим викладачем духових інструментів в цьому навчальному закладі, в тому числі і труби, став валторніст **Ю. Юр'ян**.

Першим викладачем труби Харківської консерваторії був випускник Празької консерваторії, чех по національності Ф. Губичка. Пізніше йому на зміну прийшли **В. Катанський** (1864-1929), **Ф. Пархомов** (1904-1973), **Ф. Антоноа**, **Ф. Жогов** (1904-1943) – талановитий виконавець, послідовник М. Табакова.

Довгий час клас труби Харківської консерваторії очолював вихованець Одеської спецшколи, випускник Московської консерваторії (клас проф. Ю. Усова) та ассісентури при Московській консерваторії, лауреат Всесоюзного конкурсу (Таллінн, 1970, II премія) **А. Бевз** (1951 р. н.).

Пізніше клас труби очолив випускник Харківської консерваторії (клас А. Бевзи), талановитий виконавець, педагог **Ю. Тарарак**. (1956 р.н.).

Львівська трубна школа бере свій початок з 1951 року, з часу відкриття Львівської консерваторії. Але зауважимо, що класи мідних духових інструментів у цьому навчальному закладі були відкриті лише на початку ХХ століття.

Яскравий слід у розвитку Львівської трубної школи залишив **А. Жубр** – талановитий виконавець, соліст оркестру Львівського театру опери та балету, педагог, автор етюдів для труби

В. Швець (1926-2006) – учень А. Жубра, видатний львівський виконавець та педагог, соліст оркестру Львівської опери, з 1999 року – педагог класу труби Львівської консерваторії. За роки педагогічної діяльності виховав більше 100 учнів – лауреатів міжнародних та всеукраїнських конкурсів, серед яких заслужені артисти України Р. Наконечний, В. Копоть, В. Давиденко та заслужені артисти Росії Б. Панько, М. Щадюк, кандидат мистецтвознавства І. Гишка та багато ін. В. Швець є автором багатьох методичних праць, серед яких „Система елементарних самостійних занять студента-трубача”, „Деякі питання роботи виконавця над матеріалами концерту для труби з оркестром С. Василенка” та ін.

На даний час клас труби Львівської консерваторії веде випускник Львівської консерваторії (клас В. Швеця), соліст оркестру Львівської опери та балету, заслужений артист України **Р. Наконечний** (1949 р.н.) та **І. Вар’яно**.

І. Гишка (1948 р. н.) - випускник Львівської консерваторії (клас В. Швеця), був солістом оркестру Львівського оперного театру, доцент військово-диригентської кафедри Військового інституту при Національному університеті Львівська політехніка, автор науково-методичних статей та трьох монографій.

В рамках нашого наукового дослідження не можна оминати увагою діяльність ще одного талановитого трубача, представника Львівської трубної школи, випускника Львівської консерваторії (клас проф. В. Швеця), в бувшому соліста оркестру Львівської філармонії, соліста Закарпатської філармонії, викладача Ужгородського музичного училища, соліста Національного академічного симфонічного оркестру України, заслуженого артиста України **В. Давиденка** (1953 р. н.).

У 1968 році був заснований Донецький музично- педагогічний інститут. З відкриттям якого пов’язана історія розвитку школи гри на трубі. Слід згадати

імена перших викладачів класу труби цього навчального закладу: **М. Солонський, Д. Кирєєв, А. Студентський**, лауреат Всеукраїнського конкурсу, соліст оркестру Донецького театру опери та балету **В. Подальчук**.

В Донецьку вчилися та працювали талановиті трубачі **І. Павлов та М. Кормушин, Ю. Мазур, Е. Жукоа** та ін.

Про становлення та розвиток регіональних шкіл гри на трубі вважаємо за необхідне зупинитись більш детально в наступному параграфі.

1.2. Шляхи становлення та розвитку регіональних шкіл гри на трубі в Західній Україні.

В попередньому параграфі нашого магістерського дослідження ми розглянули діяльність провідних виконавських шкіл гри на трубі в Україні. Це, в першу чергу, Львівська, Київська, Одеська, Харківська та Донецька трубні школи. Зауважимо, що не менш значимим для розвитку духового мистецтва загалом та виконавської школи гри на трубі зокрема є діяльність регіональних шкіл гри на трубі в Західній Україні.

Так, Рівненська школа гри на трубі представлена багатьма талановитими виконавцями та педагогами. Це виконавці та викладачі навчальних закладів музичного спрямування. В Рівному функціонують дві дитячі музичні школи, фаховий музичний коледж, Дубенський коледж культури і мистецтв та Інститут мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету, у склад якого входить кафедра духових та ударних інструментів. Всі перелічені навчальні заклади мають класи труби.

Викладачі класу труби кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету

Садовий Олексій Григорович - випускник Луцького музичного училища (клас Є. Ковалюка) та Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка по (клас проф. В. Швеця).

Незмінний учасник брас-квінтету викладачів кафедри у складі: Олексій Садовий – труба; Михайло Гамбель (з 1982 року – Степан Цюлюпа) – труба; Дмитро Полех – валторна; Петро Козоровицький (згодом Микола Терлецький) – тромбон; В'ячеслав Старченко – труба (художній керівник).

У 1984 році на кафедрі створюється ще одна творча одиниця під назвою тріо мідних духових інструментів у складі: Олексій Садовий – труба, Степан Цюлюпа – труба, Петро Козоровицький – тромбон.

Литвак Михайло Ісаакович – випускник Тернопільського музичного училища та Уральської державної консерваторії ім. М. П. Мусоргського.

Цюлюпа Степан Данилович – кандидат педагогічних наук (2004), доцент (2006), відмінник освіти України (2006), Заслужений діяч мистецтв України (2019), професор кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ(2019), завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ з 2004 р, член Гільдії трубачів-професіоналів України, директор конкурсу виконавців на духових інструментах імені В. Старченка.

Крет Зіновій Миколайович – Народний артист України, доцент, диригент оркестру Рівненського академічного музично-драматичного театру.

Автор навчальних посібників "Музика в театрі" (2011 р.) та "Хрестоматія з класу ансамблю. Брас-квінтет" (2013 р.).

Сіончук Олександр Володимирович – заслужений артист України, доцент, випускник Житомирського культурно-освітнього училища ім. І. Огієнка (клас П. Доценка) та кафедри духових та ударних інструментів Рівненського державного інституту культури (клас труби та диригування С. Цюлюпи), диригент духового оркестру кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ.

Викладачі класу труби відділу духових та ударних інструментів

Рівненського музичного фахового коледжу

Бокій Юрій Леонідович – випускник Київської державної консерваторії ім. П. І. Чайковського (клас проф. В. Яблонського). Працював в Рівненському музичному училищі в 50-60 роках ХХ століття. В цей же час працював і **Прибора Владлен Миколайович** – випускник Одеської державної консерваторії ім. А. В. Нежданової.

Корнілов Станіслав Борисович – випускник Полтавського музичного училища та Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка.

Кібіта Андрій Миколайович – випускник Новоросійської державної консерваторії ім. М. І. Глінки (клас Бобровського І. І.).

Козійчук Григорій Вілентійович – випускник Петрозаводської державної консерваторії м. Петрозаводськ (Росія).

Борінов Володимир Миколайович – випускник Петрозаводської консерваторії (клас Л. Буданова).

Викладачі класу труби

Дубенського коледжу культури і мистецтв

Козлов Борис Леонідович – працював викладачем духових інструментів до 1999 року.

Михасик Андрій Сергійович, Самчук Володимир Васильович – випускник кафедри духових та ударних інструментів Рівненського державного інституту культури.

Федорук Микола Олександрович – випускник кафедри духових та ударних інструментів Рівненського державного інституту культури (клас проф. Цюлюпи С.Д).

Штихалюк Павло Іванович - випускник Харківського державного інституту культури (клас М. Дуднікова).

Бакульський Микола Васильович – випускник Рівненського державного інституту культури.

Івано-Франківська трубна школа представлена багатьма талановитими виконавцями та педагогами, серед яких

Більше ніж 35 років працював у Тернопільському музичному училищі імені С. Крушельницької чудовий трубач, педагог **М. Старовецький**, на честь якого проводиться Всеукраїнський конкурс трубачів. За роки педагогічної діяльності виховав багато талановитих музикантів, серед яких Р. Наконечний, І. Борух, Б. Жиграй та ін.

Сьогодні клас труби Тернопільського фахового музичного коледжу імені С. Крушельницької очолює **Б. Жиграй**.

У Волинському фаховому музичному коледжі довгий час клас труби очолював талановитий виконавець та педагог Є. Коваль, який виховав цілу плеяду талановитих учнів, серед яких О. Садовий.

На даний час клас труби цього навчального закладу веде **Баковський та О. Рудчик** – випускник кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ (клас проф. С. Цюлюпи).

Необхідно згадати імена Луцьких трубачів – викладача Луцької музичної школи №2 **В. Ярмолюка**, соліста оркестру Волинської філармонії **Я. Писарського** - випускника кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ (клас проф. С. Цюлюпи).

Говорячи про Житомирську трубну школу, перш за все необхідно згадати ім'я знаного в Україні та за її межами виконавця, педагога **Г. Белінського** – заслуженого працівника культури України, випускника Житомирського музичного училища (клас Й. Древецького) та Одеської консерваторії (клас І. Леонова). Г. Белінський довгий час працював солістом оркестру Житомирського музично-драматичного театру імені І. Кочерги, був завідувачем відділу духових та ударних інструментів Житомирського музичного училища імені В. Косенка. За довгі роки педагогічної діяльності виховав цілу плеяду талановитих учнів – лауреатів міжнародних та всеукраїнських конкурсів та фестивалів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

Узагальнюючи матеріали першого розділу магістерського дослідження можемо зробити наступні висновки.

Позитивні зміни, що відбуваються в житті сучасного суспільства, входження України до світової спільноти, вимагають позитивних змін та зрушень і в освітньому просторі нашої країни з урахуванням вимог до підготовки висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців, спроможних гнучко реагувати та пристосовуватись до мінливих умов сьогодення.

Музичне мистецтво як важлива складова національної культури має вирішувати завдання виховання підростаючого покоління з урахуванням вимог сучасного ринку праці. З огляду на це, важливого значення набуває ретроспективний аналіз розвитку музичного мистецтва в Україні, вивчення позитивного досвіду видатних виконавців-педагогів.

Труба як оригінальне та непересічне явище в музичній культурі є надзвичайно привабливим об'єктом дослідження з огляду на її багату та цікаву історію виникнення та розвитку.

Спираючись на численні історичні, мистецтвознавчі та культурологічні наукові розробки, у роботі прослідковуються історичні передумови становлення Київської, Львівської, Одеської, Харківської, Донецької трубних шкіл, надається творча характеристика кращих її представників.

Акцентується увага на тому, що поштовхом до розвитку духового виконавства в Україні загалом, та трубної школи зокрема, стало відкриття перших професійних осередків духової музики, так званих „музикантських цехів” або „братств”, які активно почали функціонувати ще у XVI столітті. Зауважимо, що перші такі професійні товариства виникли спочатку у Західній

Україні, а саме у Кам'янець-Подільському, а згодом у Львові, Чернігові, Ніжині, Києві.

У першому розділі магістерського дослідження надається творча характеристика представників Київської школи гри на трубі, серед яких М. Підгорбунський, який стояв біля витоків заснування трубної школи, видатний педагог-виконавець В. Яблонський, талановитий педагог, композитор П. Рязанцев, один з кращих учнів В. Яблонського, видатний виконавець, педагог, автор надзвичайно популярних творів для труби М. Бердієв, засновник та президент Гільдії трубачів-професіоналів України, доктор мистецтвознавства, професор В. Т. Посвалюк, талановитий педагог М. Баланко та багато ін.

Одеська трубна школа представлена іменами Д. Пурпуріна, М. Адамова, Р. Козловського, Л. Могілевського – одного з кращих трубачів свого часу, педагога, композитора та його талановитого учня, прекрасного трубача та композитора Г. Леонова. У роботі надається творча характеристика представників Одеської трубної школи талановитого виконавця та композитора Р. Свірського та ін.

Нами з'ясовано, що професійне навчання трубачів у Харкові почалось лише наприкінці XIX сторіччя з відкриттям Харківського музичного училища. В роботі згадуються імена видатних педагогів, виконавців, представників Харківської школи гри на трубі Ф. Губичка, В. Катанського, Ф. Жогова, А. Родмана, Ю. Тарарака та ін.

В магістерському дослідженні з'ясовано, що перші професійні музичні товариства, які дали суттєвий поштовх для розвитку духового мистецтва, виникли саме в Західній Україні. В роботі надається ретроспективний аналіз розвитку Львівської школи гри на трубі та творча характеристика кращих її представників, серед яких видатний педагог, який виховав цілу плеяду талановитих виконавців на трубі, професор Львівської консерваторії А. Жубр,

його талановитий учень В. Швець. На сьогоднішній день клас труби Львівської державної академії імені М. Лисенка очолює Р. Наконечний. Говорячи про Львівську трубну школу не можна оминати увагою творчу та педагогічну діяльність чудового педагога, науковця, методиста І. Гишку та багато ін.

З метою з'ясування специфіки функціонування регіональних трубних шкіл в Західній Україні в магістерському дослідженні розглянуто та узагальнено історико-педагогічні та методичні надбання в галузі духового виконавства, що дозволило зробити ґрунтовний аналіз шляхів розвитку регіональних трубних шкіл в ретроспективній проекції. Так, в дослідженні надані творчі портрети кращих представників Житомирської, Рівненської, Волинської, Івано-Франківської шкіл гри на трубі.

РОЗДІЛ II

ЕВОЛЮЦІЯ ШКОЛИ ГРИ НА ТРУБІ НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ

2.1. Класи гри на трубі в початкових музичних закладах освіти Хмельниччини як основа професійної підготовки музиканта – духовика.

У першому розділі магістерської наукової роботи прослідковується шлях становлення та еволюції провідних шкіл гри на трубі в Україні та регіональних виконавських шкіл. Для реалізації мети та вирішення завдань дослідження, вважаємо за необхідне більш ґрунтовно висвітлити передумови створення та еволюційний розвиток трубної школи Хмельниччини як однієї з складових духового музичного виконавства.

Варто зазначити, що шляхи становлення та розвитку духової інструментально-оркестрової музики на Поділлі тісно пов'язані з еволюцією всього духового музично-виконавського мистецтва України.

Як і на всій території нашої країни, значну роль у мистецькому житті Хмельниччини відігравали музичні товариства та цехи, які створювались в статусі просвітницьких організацій музикантами - професіоналами, і склались у більшості з відставних музикантів військових духових оркестрів.

З архівних джерел відомо про те, що духові оркестри та ансамблі музичних товариств і цехів того часу активно приймали участь практично у всіх формах громадського життя в містах і селах Хмельниччини.

У монографії «Історія духового музичного мистецтва України» професор В.О. Богданов зазначає про те, що “Музикантські цехи в Україні існували у містах, які мали так зване Магдебурзьке право, згідно з яким вони звільнялися від управління й суду феодалів” [7].

Варто зазначити, що першим в Україні, у 1578 році, було створено товариство у Кам'янці-Подільському Хмельницької області, яке відіграло важливу роль у поширенні музичної освіти в регіоні та розвитку професійної ансамблево-оркестрової культури.

Важливого значення у розвитку культури і мистецтва в цілому, та духової музики зокрема, набуває відкриття на Поділлі навчальних мистецьких закладів, яке пов'язує з іменем видатного педагога і музичного діяча, просвітителя та композитора професора Тадеуша Ганицького, якого по праву називають засновником професійної музичної освіти на Поділлі. Саме він у 1903 році заснував першу музичну школу в Кам'янці - Подільському, діяльність якої зайняла почесне місце в розвитку національної культури і музичного мистецтва України.

Важливою подією в історії культури Хмельниччини є створення в 1935 році Народного музичного університету в селі Водички Хмельницького району. В цьому народному закладі здійснювалась підготовка викладачів, оркестрантів та керівників духових оркестрів та ансамблів.

Значну роль у історії становлення та розвитку духового інструментального, ансамблевого та оркестрового виконавства на Хмельниччині відіграли мистецькі навчальні заклади краю, до яких відносяться дитячі музичні школи (ДМШ), школи мистецтв, Кам'янець-Подільське училище культури, Хмельницький музичний фаховий коледж імені В.І. Заремби, Кам'янець-Подільський національний університет ім. І.Огієнка. У всіх цих навчальних закладах існують класи гри на трубі.

Як відомо, становлення професійного музиканта-трубача передбачає ряд послідовних циклів освітнього процесу, починаючи з музичної школи і завершуючи музичними академіями, консерваторіями, інститутами мистецтв. В процесі трудової діяльності музиканта здобуті знання підтверджуються практикою і вдосконалюється професійна майстерність.

Незаперечним є той факт, що саме початкові музичні заклади освіти формують той фундамент міцності музиканта-духовика, необхідний для становлення професійного виконавця, саме на педагогах цієї ланки музичної освіти лежить. На наш погляд, найвідповідальніший період здобуття освіти, де вирішуються найважливіші методологічні завдання правильної постановки губного апарату, дихання, розвитку музичного слуху, відчуття чистоти інтонації, ансамблевої злагодженості, оркестрової підготовки, вміння самостійно працювати з музичним матеріалом, збагачення загального та музичного тезаурусу, формування естетичних смаків та ідеалів. Тому період навчання в початкових закладах музичної освіти вважається золотим періодом формування виконавця-трубача де і утверджується подальша профілізація самого учня в стінах музичних училищ та мистецьких фахових коледжів.

Хмельниччина славна своїми початковими музичними закладами, в яких працюють віддані своїй справі талановиті педагоги-музиканти.

Хмельницька дитяча школа мистецтв імені М. Мозгового

Свій історичний відлік школа веде від 1935 року, коли був здійснений перший набір тридцяти дітей на навчання. Школа в ті часи мала назву Проскурівська дитяча музична школа і навчання в ній велось лише за спеціальністю „фортепіано” та „скрипка”. Лише після другої Світової війни у школі відкрили класи духових та ударних інструментів.

Сьогодні у Хмельницькій дитячій школі мистецтв працюють більше 70 досвідчених викладачів та навчаються більше 400 учнів. В школі щорічно проводиться набір на відділ духових та ударних інструментів.

Клас труби у Хмельницькій дитячій музичній школі мистецтв очолює талановитий викладач **Ожеван Василь Васильович** (1955 р. н.), його учні є лауреатами обласних, всеукраїнських та міжнародних виконавських конкурсів та фестивалів. Працює з 01.09.1991 року, закінчив: Сокирянську ДМШ по класу труби, клас викладача Александрова Ю.М., Чернівецьке державне музичне

училище ім. Воробкевича, клас викладача Ройзмана О.Л., Харківський державний інститут культури, клас викладача Шенкарука А.М.

Після закінчення навчання довгий час працював викладачем музичної школи в смт Глибоке Чернівецької області, методистом Хмельницького науково-методичного центру народної творчості.

Пізніше Ожеван В.В. був директором музичної школи м. Чорнострів Хмельницького району, викладачем-методистом кафедри мистецтв Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії імені М. Дерманського.

Учні класу Ожевана В.В., які закінчили та навчаються в мистецьких закладах: ХДМУ ім. В. Заремби : А. Лозан, Г. Гаврилюк, О. Волощук, В. Онищук (випускник кафедри духових та ударних інструментів Інститут мистецтв РДГУ, клас труби заслуженого діяча мистецтв України, професора Цюлюпи С.Д.), Р. Посонський (випускник кафедри духових та ударних інструментів Інститут мистецтв РДГУ, клас труби заслуженого діяча мистецтв України, професора Цюлюпи С.Д.), В. Подлюк, Р. Ковальчук;

Київська школа – інтернат для обдарованих дітей ім. М.Лисенка: С. Демянчук, О. Красноступ;

Київська Муніципальна академія музики ім. Р.М. Глієра: Ю. Лишенюк, К. Гринчук, О. Сидоренко, О. Бойчук, Є. Кравчук, В. Толордава, Д. Гуменчук, О. Побережний;

Львівське державне музичне училище ім.С. Людкевича: Є. Ілларіонов (клас сопілки).

Учні класу Ожевана В.В. є лауреатами і переможцями обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсів.

Багато учнів стали стипендіатами міської та обласної адміністрації.

Ожеван В.В. активно займається науковою та методичною роботою: написав програму по класу труби для початкових спеціалізованих мистецьких

навчальних закладів, затверджену Міністерством культури, національностей та релігій України, Київ 2013 рік.

В Хмельницькій музичній школі мистецтв в різний час працювали викладачі по класу труби :

Бойчук Олександр Володимирович – працював з 01.09.2015 – 01.09.2019 р.

Учень Бойчука О.В. - **Доманський Давид**, випускник Хмельницького державного музичного коледжу ім. В.Заремби;

Іщук Олександр Олександрович - працював з 01.09.2016 – 01.09.2019 р.;

Манькевич А.М. – працює з 01.09.2019 р. До Хмельницького державного музичного коледжу вступив його учень Шачковський Владислав.

Хмельницька дитяча музична школа №2

Школа заснована у 1979 році і вперше до школи було прийнято біля 70 учнів. На даний час у школі навчається більше 400 учнів та працюють більше 50 талановитих викладачів.

Клас труби у Хмельницькій музичній школі №2 очолює викладач ***А. Манькевич.***

Знана не тільки на Хмельниччині, а й далеко за її межами Кам'янець-Подільська дитяча школа імені Ф. Ганицького є однією з найстаріших початкових музичних закладів Хмельниччини. Заснована школа у далекому 1903 році. Цей навчальний заклад носить ім'я видатного педагога, композитора, публіциста, просвітителя, який зробив значний внесок у розвиток української культури, заклавши фундамент професійної музичної освіти на Хмельниччині. За роки існування музична школа підготувала багато талановитих музикантів, лауреатів обласних, Всеукраїнських та міжнародних конкурсів.

Клас труби у Кам'янець-Подільській ДМШ імені Ф. Ганицького очолює викладач ***Заремський Микола Антонович*** (1961 р. н.). Музичну освіту здобув

на кафедрі духових та ударних інструментів Рівненського державного інституту культури (1986 р.).

Красилівська ДМШ – клас труби очолює *Ткачук А.І.*;

Дунаєвецька ДМШ- клас труби очолює *Мороз О. В.*;

Жванецька ДМШ – клас труби очолює *Морозов Олександр Олександрович* (1967 р. н.). Музичну освіту здобув у Донецькій консерваторії імені С. Прокоф'єва. Працює директором музичної школи с. Жванець, Кам'янець-Подільського р-ну.;

Полонська ДМШ – клас труби очолює *Ярославський Валентин Петрович*. Народився в м. Полонне Хмельницької обл. навчався в Дитячій музичній школі м. Полонного та Хмельницькому музичному училищі по класу труби. По сумісництву працює керівником духового оркестру при Районному Будинку культури.

Кокідько Юрій Миколайович – навчався в Дитячій музичній школі м. Полонного (клас викл. Соснового Володимира Онуфрієвича) та Хмельницькому музичному училищі (клас Андросюка Романа Євгеновича), після закінчення якого вступив до Донецької музичної академії імені С. Прокоф'єва (клас Колеснікова Валерія Володимировича). В період навчання неодноразово приймав участь у всеукраїнських та міжнародних конкурсах.

Після закінчення навчання працював у різних колективах м. Донецьк (біг-бенд головного управління УМВС, біг-бенд державного цирку під керівництвом Юрія Волошина, симфонічний оркестр Донецької філармонії).

У 2011-2019 рр. – працював артистом академічного симфонічного оркестру Хмельницької обласної філармонії та артистом оркестру Хмельницького естрадно-духового оркестру. На даний час Кокідько Ю.М. – концертмейстер групи труб симфонічного оркестру філармонії в м. Чжанцзяцзе КНР);

Ізяслівська ДМШ – клас труби очолює **Микола Трубай**. За довгі роки педагогічної діяльності виховав цілу плеяду талановитих учнів. М. Трубай є автором збірників музичних творів для труби.

2.2. Діяльність педагогів класу труби у мистецьких закладах вищої освіти I - IV рівнів акредитації Хмельниччини

Хмельницький фаховий музичний коледж імені В. Заремби

Провідним на Хмельниччині навчальним закладом мистецького спрямування, який готує спеціалістів в царині музичного мистецтва по праву називають Хмельницький фаховий музичний коледж імені В. Заремби. Славна і багата історія цього навчального закладу. Хмельницьке музичне училище було засновано у 1959 році. В цьому ж році був відкритий і відділ духових та ударних інструментів. Сьогодні на відділі функціонує духовий оркестр (керівник О. Гуцал) та естрадний оркестр (керівник Л. Олійник).

Клас труби Хмельницького музичного фахового коледжу очолює талановитий музикант, педагог **Володимир Петрович Кашперський** (1980 р.н.), який за роки педагогічної діяльності виховав цілу плеяду талановитих учнів, дипломантів та лауреатів обласних, регіональних, всеукраїнських та міжнародних конкурсів і фестивалів.

Музичну освіту В. П. Кашперський здобув у Хмельницькому музичному училищі (1999 р. клас викладача Р.Є. Андросюка) та Кам'янець-Подільському державному педагогічному університеті (2004 р. клас заслуженого діяча мистецтв України М.В. Тихоліза). Навчався в магістратурі Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту, яку закінчив з відзнакою в 2006 р. За роки роботи виховав цілу плеяду талановитих виконавців на трубі, які є лауреатами та дипломантами Міжнародних та Всеукраїнських конкурсів і фестивалів. Серед них **Пасічник О.** – дипломант XXVII та XXVIII Всеукраїнських конкурсів виконавців на духових інструментах (2010, 2011 р. м. Донецьк); **Поцулко М.** – XXVIII Всеукраїнського конкурсу виконавців на духових інструментах (2011 р. м. Донецьк); **Кротевиц Т.** – лауреат II премії V Всеукраїнського конкурсу молодих виконавців (ансамблів) на мідних духових інструментах імені В.

Старченка (2012 р., м. Рівне), лауреат I премії III Всеукраїнського конкурсу української музики «Бурштинові ноти» (2012 р., м. Рівне), лауреат II премії XXIII Всеукраїнського конкурсу виконавців на духових інструментах «Софіївські сурми» (2013 р., м. Умань), лауреат II премії II Міжнародного конкурсу юних виконавців «Подільський водограй» (2013 р., м. Вінниця), лауреат I премії Відкритого конкурсу Дніпропетровської консерваторії імені М.І. Глінки (2014 р., м. Дніпропетровськ); **Онищук В.** – лауреат III премії V Всеукраїнського конкурсу молодих виконавців (ансамблів) на мідних духових інструментах імені В. Старченка (2012 р., м. Рівне), лауреат II премії III Всеукраїнського конкурсу української музики «Бурштинові ноти» (2012 р., м. Рівне), лауреат I премії XXIII Всеукраїнського конкурсу виконавців на духових інструментах «Софіївські сурми» (2013 р., м. Умань), лауреат III премії XXX Всеукраїнського конкурсу виконавців на духових інструментах (2013 р., м. Донецьк), дипломант II Міжнародного конкурсу юних виконавців «Подільський водограй» (2013 р., м. Вінниця), лауреат III премії IV Всеукраїнського конкурсу української музики «Бурштинові ноти» (2013 р., м. Рівне), лауреат II премії Відкритого конкурсу Дніпропетровської консерваторії імені М.І. Глінки (2014р., м. Дніпропетровськ); **Посонський Р.** – лауреат III премії XXIII Всеукраїнського конкурсу виконавців на духових інструментах «Софіївські сурми» (2013 р., м. Умань); **Варвалюк А.** – лауреат II премії II Всеукраїнського конкурсу інструментального мистецтва «Тріумф Fest» (2014 р., м. Умань), дипломант III Міжнародного конкурсу юних виконавців «Подільський водограй» (2014р., м. Вінниця), дипломант Першого київського конкурсу виконавців на мідних духових та ударних інструментах студентів середніх музичних навчальних закладів України (2015р., м. Київ), дипломант XXIV Всеукраїнського конкурсу виконавців на духових та ударних інструментах «Дніпровські сурми 2015» (2015р., м. Дніпропетровськ); **Шевчук І.** – лауреат II премії II Всеукраїнського конкурсу інструментального мистецтва «Тріумф Fest» (2014 р., м. Умань), лауреат I премії XXIV

Всеукраїнського конкурсу виконавців на духових та ударних інструментах «Дніпровські сурми 2015» (2015р., м. Дніпропетровськ); лауреат I премії Хмельницького обласного відбіркового огляд-конкурсу «Нові імена» (2015 р., м. Хмельницький), лауреат I премії VII Всеукраїнського конкурсу молодих виконавців (ансамблів) на мідних духових інструментах імені В. Старченка (2016 р., м. Рівне), лауреат I премії VII Міжнародного конкурсу виконавців на духових та ударних інструментах «Сурми Буковини» (2017р., м. Чернівці).

Поряд з викладацькою роботою Кашперський В.П. активно займається і науковою діяльністю. Про це свідчить багаточисельні наукові публікації та участь у науково-практичних конференціях.

Володимир Петрович бере активну участь у роботі журі виконавських конкурсів, зокрема: Обласного конкурсу виконавців на духових та ударних інструментах (м. Хмельницький), XXIII Всеукраїнського конкурсу виконавців на духових інструментах «Софіївські сурми» (2013 р., м. Умань), XXIV Всеукраїнського конкурсу виконавців на духових ударних інструментах «Дніпровські сурми 2015» (м. Дніпропетровськ), Першого відкритого конкурсу виконавців на оркестрових духових та ударних інструментах «Сурми над Бугом» (2015 р., м. Хмельницький).

За роки педагогічної діяльності Кашперський В.П. неодноразово був нагороджений почесними грамотами, подяками та дипломами.

По сумісництву клас труби в Хмельницькому музичному коледжі імені В.І. Заремби веде **Т.В. Безнюк**, який є головним диригентом та художнім керівником Хмельницького муніципального естрадно-духового оркестру.

Камянець-Подільський фаховий коледж культури і мистецтв.

Ще один навчальний заклад мистецького спрямування, який готує висококваліфікованих спеціалістів в царині музичного мистецтва, це Камянець-Подільський фаховий коледж культури і мистецтв. Цей навчальний заклад має

багату та цікаву історію. Заснований він у 1930 році в статусі Кам'янець-Подільської школи, яка мала за мету готувати кадри для загальноосвітніх шкіл, закладів політосвіти. Після закінчення другої Світової війни, коли школа не працювала, навчальний заклад почав здійснювати набори дітей на навчання вже у статусі училища для підготовки культурно-освітніх працівників.

Сьогодні Кам'янець-Подільській фаховий коледж культури і мистецтв готує в тому числі і спеціалістів в царині духової музики. Клас труби цього навчального закладу очолює голова циклової комісії народного інструментального мистецтва (духові інструменти) **Остап'юк Лідія Миколаївна** (1959р.н.).

Музичну освіту Л. Остап'юк здобула у Харківському державному інституті культури, який закінчила у 1983 році. За довгі роки педагогічної діяльності Л. М. Остап'юк виховала багато талановитих учнів, які продовжили навчання у вищих навчальних закладах мистецького спрямування та працюють викладачами у дитячих музичних школах, школах-студіях, керівниками дитячих гуртків тощо.

Кам'янець-Подільський національний університет імені І. Огієнка,

Не можна оминати увагою Кам'янець-Подільський національний університет імені І. Огієнка, який цікавить дослідників з огляду на славу та багату історію. Заснований він у далекому 1918 році наказом гетьмана П. Скоропадського в статусі Кам'янець-Подільського державного українського університету.

Сьогодні у Кам'янець-Подільському університеті імені І. Огієнка створена кафедра музичного мистецтва, на яку можуть вступати і трубачі.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія вищий навчальний заклад III рівня акредитації, створена порівняно недавно, у 2006 році на базі найдавнішого педагогічного навчального закладу на Поділлі – педагогічного

училища, яке було засновано ще у далекому 1921 році і існувало у статусі спочатку вищих педагогічних курсів, а пізніше педагогічного технікуму та училища. У вищезгаданому навчальному закладі функціонує кафедра теорії та методики музичного навчання, на якій навчаються і виконавці-духовики.

2.3. Концертно-виконавська діяльність трубачів у творчих професійних колективах Хмельниччини.

Вагомий вклад у розвиток школи гри на трубі Поділля внесли відомі трубачі цього краю, які працюють у професійних та самодіяльних колективах Хмельниччини.

В першу чергу необхідно згадати імена артистів-трубачів Кам'янець-Подільського військового оркестру:

артист II категорії *Білошицький Роман Михайлович* (1983 р. н.) - випускник Кам'янець-Подільського коледжу культури і мистецтв (2003);

артист I категорії *Гонтарук Костянтин Васильович* (1993 р. н.) – випускник кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету (2017, клас заслуженого діяча мистецтв України, професора Цюлюпи С. Д.);

артист вищої категорії *Паранюк Віталій Васильович* (1978 р. н.) – випускник Кам'янець-Подільського училища культури і мистецтв (1996);

головний старшина Кам'янець-Подільського військового оркестру *Шмигора Олександр Олександрович* (1963 р. н.) – випускник Тульчинського училища культури Вінницької обл. (1981).

Зауважимо, що у Кам'янець-Подільському функціонує муніципальний духовий оркестр, в якому працюють талановиті виконавці-трубачі, серед яких

Кульчицький Денис Олександрович (1990 р. н.) - випускник Кам'янець-Подільського коледжу культури і мистецтв (2010), магістрант кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, клас труби заслуженого артиста України, доцента О.В. Сіончука;

Скрипник Ігор Анатолійович (1990 р. н.) – випускник кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, 2017, клас заслуженого артиста України, доцента Сіончука О. В.

Не можна не згадати талановитого трубача та педагога Кам'янець-Подільського, який довгий час працював у всіх колективах міста **Тихоліза Миколу Васильовича** (1942 р. н.) – заслуженого діяча естрадного мистецтва, випускника Львівської державної консерваторії імені М. Лисенка.

У Хмельницькому у різних творчих колективах працюють талановиті виконавці- трубачі, серед яких:

Кучинський Владислав Ігоревич (1995 р. н.) - соліст Ансамблю пісні і танцю „Козаки Поділля”, магістрант кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ заочної форми навчання (клас заслуженого артиста України, доцента Сіончука О. В.), лауреат II премії Всеукраїнського конкурсу виконавців на духових та ударних інструментах імені В. Старченка (2021).

Хмельницький муніципальний естрадно-духовий оркестр.

Безнюк Тарас В'ячеславович – труба, народився 05 лютого 1978 року в м. Костопіль Рівненської області. У 1985 році вступив до Костопільської ЗОШ №5, яку в 1993 році закінчив. Навчався в Костопільській музичній школі по класу труби (клас викладача Козійчука Вілентія Даниловича).

1987 - 1993 рр. – закінчив школу з відзнакою. У 1993 році вступив до Рівненського державного музичного училища, клас Заслуженого працівника культури України Кібіти Андрія Миколайовича, яке закінчив у 1997 році з відзнакою.

У 1997 р. поступив на кафедру духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, клас труби Заслуженого артиста України, доцента Сіончука О.В., яку закінчив у 2002 р.

З 2002 р. – артист Хмельницького муніципального духового оркестру.

З жовтня 2002 р. – артист Хмельницького обласного симфонічного оркестру (за сумісництвом), де працює і зараз.

У 2009 р. Безнюк Т.В. був призначений диригентом Хмельницького муніципального духового оркестру.

У 2012 р. – був призначений на посаду Директора – художнього керівника Хмельницького естрадно-духового оркестру.

З 2012 р. Безнюк Т.В. став викладачем по класу труби кафедри духових та ударних інструментів Хмельницького музичного коледжу.

Абрамов Олексій В'ячеславович – труба, народився 16 липня 1988 року в с. Серби Смільчинського району Хмельницької області. В 2007 році закінчив Житомирське музичне училище імені В.С. Косенка, клас труби заслуженого працівника культури України Григорія Онуфрійовича Белінського. Будучи студентом відділу духових та ударних інструментів училища в 2005 році став Лауреатом 1-ої премії регіонального конкурсу «Трубачі Поліського краю» м. Житомир.

В 2013 році закінчив Львівську національну музичну академію імені М.В. Лисенка, клас труби заслуженого артиста України, професора Романа Михайловича Наконечного.

В 2008-2009 роках працював артистом естрадного оркестру «Circus Busch Roland» в Німеччині. В 2012-2013 роках працював артистом естрадного оркестру

«Circus Finlandia» в Фінляндії. З 2014 року працює артистом академічного симфонічного оркестру Хмельницької обласної філармонії і по сумісництву артистом оркестру Хмельницького муніципального естрадного духового оркестру та Хмельницького драматичного театру імені Старицького.

З 2017 по 2019 рік працював артистом Австрійсько-Українського симфонічного оркестру «Да Соро».

Швець Мирослав Миколайович – труба, народився 26 липня 1988 року в м. Костопіль Рівненської області.

Свій творчий шлях розпочав у віці 8 років зі вступу до музичної школи, де навчався по класу труби у викладача Середи Віктора Васильовича.

В 2003 році вступив у Рівненське музичне училище на відділ “Духові та ударні інструменти”, клас заслуженого працівника культури України викладача-методиста Кібіти Андрія Миколайовича.

Під час навчання брав участь у фестивалі “Сурми 2006” у складі брасс - квінтету та конкурсі “Духових та ударних інструментів імені В.Старченка”. Після закінчення училища вступив до Рівненського державного гуманітарного університету на кафедру духових та ударних інструментів клас труби заслуженого діяча мистецтв України, професора Цюлюпи Степана Даниловича, де вдосконалювався як професійний музикант в період з 2007 по 2010 роки.

В період час навчання грав в духовому та естрадному оркестрах кафедри та диксиленді - бенд “Джокер” з якими приймав участь у різноманітних концертах, конкурсах та фестивалях.

По закінченні університету у 2010 році розпочав свою трудову діяльність у Дубенському коледжі культури та мистецтв на посаді викладача класу труби та концермейстера відділу «Духових та ударних інструментів». Під час роботи

приймав активну участь з різними колективами коледжу у звітних концертах та фестивалях.

В 2016 році пройшовши конкурсне прослуховування і почав працювати у Хмельницькому муніципальному естрадно-духовому оркестрі та Хмельницькій обласній філармонії.

Співпрацює з різними колективами такими як: естрадний оркестр «Megapolis», симфонічний оркестр «Brevis». В складі різних колективів гастролював в Німеччині, Австрії, Норвегії, Швейцарії, Польщі.

Іванов Віктор Олександрович - труба, 1959 року народження.

Закінчив Кам'янець – Подільське училище культури в 1977 році. Довгий час працював керівником оркестру Гаврилівського СБК Теофіпольського р – ну, керівником самодіяльного духового оркестру Теофіпольського РБК.

Після служби в рядах Збройних сил продовжив свій професійний ріст, навчаючись в Харківському державному інституті культури, який закінчив в 1988 році і отримав вищу освіту за спеціальністю «Культосвітній працівник та керівник духового оркестру».

Після закінчення вузу свою подальшу творчу діяльність поєднав з військовим оркестром, працюючи в різних військових частинах м. Хмельницького.

За високий професіоналізм в 1999 році присвоєно кваліфікацію артиста вищої категорії по класу труби.

Після звільнення з лав Збройних сил, з 2000 року Іванов В. О. працює артистом Хмельницького муніципального естрадно - духового оркестру.

Загальний стаж роботи за професією у Віктора Олександровича складає 44 роки, з них - 21 рік плідної роботи в Хмельницькому естрадно – духовому оркестрі.

Марковський Микола Петрович - труба, 1970 року народження.

В 1990 році закінчив Хмельницьке музичне училище ім. В. І. Заремби і отримав освіту за спеціальністю «Викладач по класу труби та керівник духового оркестру». Після закінчення вузу перебував на службі у Збройних силах України музикантом військового оркестру.

В Хмельницькому муніципальному духовому оркестрі працює з 1993 року, тобто з дня його заснування.

За високий професіоналізм в 2010 році йому присвоєно кваліфікацію артиста першої категорії по класу труби.

Воляник Василь Іванович – труба, 1958 року народження.

У 1979 році закінчив з відзнакою Кам'янець - Подільське культурно – освітнє училище і отримав освіту за кваліфікацією «Клубного працівника та керівника самодіяльного оркестру». Після закінчення вузу свою подальшу творчу діяльність поєднав з військовим оркестром, працюючи в різних військових частинах м. Хмельницького.

Після звільнення з лав Збройних сил, з 2005 року працює артистом Хмельницького муніципального естрадно - духового оркестру.

За високий професіоналізм в 2017 році йому присвоєно кваліфікацію артиста першої категорії по класу труби

Загальний стаж роботи за професією складає 36 років, з них - 16 років плідної роботи в оркестрі.

Слободян Анатолій Миколайович - труба, 1971 року народження.

В 1991 році закінчив Хмельницьке музичне училище ім. В. Заремби. Після служби в збройних силах України з 1993 року працює в обласному академічному музично – драматичному театрі ім. М. Старицького, а з 2007 року за сумісництвом і в Хмельницькому муніципальному естрадно – духовому оркестрі на посаді артиста вищої категорії.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

Узагальнюючи матеріали другого розділу магістерського дослідження, можна зробити наступні висновки.

Об'єктивне і ґрунтовне дослідження минулого і сьогодення вітчизняної музичної культури набуває актуальності, особливо в історичних умовах становлення та ствердження України як самостійної та незалежної держави.

Дослідження трубної виконавської школи все більше привертає увагу сучасних науковців з огляду на її цікаву та багату історію становлення та еволюційного розвитку.

У другому розділі магістерського дослідження розглядаються передумови створення трубної школи на Хмельниччині як однієї із важливих складових вітчизняного музичного мистецтва.

Нами з'ясовано, що розвиток духового музичного виконавства Поділля тісно пов'язаний з історією розвитку музичної культури України. Так, саме виникнення перших професійних об'єднань музикантів, так званих „музикантських цехів” у Кам'янець –Подільському ще у XVI столітті, стало поштовхом для бурхливого розвитку музичної культури краю, в тому числі і духового виконавства.

Зауважимо, що стрімкий розвиток музичного мистецтва на Хмельниччині пов'язують з ім'ям талановитого музиканта, публіциста, композитора, педагога, який все життя самовіддано займався просвітницькою діяльністю професора Тадеуша Ганицького, який став засновником першої на Поділлі музичної школи. До речі, зараз цей навчальний заклад названий на честь Т. Ганицького.

У другому розділі магістерської наукової роботи досліджуються історичні шляхи та сучасний стан розвитку початкових мистецьких закладів Хмельниччини, надається аналіз діяльності класів труби вищеназваних навчальних закладів.

У роботі доводиться, що саме початкові заклади мистецької освіти, до яких ми відносимо музичні школи, школи естетичного розвитку, студії та гуртки, є міцним фундаментом розвитку професійних якостей майбутніх виконавців на музичних інструментах. З огляду на це, надзвичайно важливим є вивчення позитивного досвіду педагогів початкової ланки навчання.

У другому параграфі другого розділу магістерського дослідження надається аналіз діяльності класів труби вищих навчальних закладів мистецького спрямування I-IV рівнів акредитації, а саме *Кам'янець-Подільського фахового коледжу культури і мистецтв*, в якому клас труби очолює голова циклової комісії народного інструментального мистецтва (духові інструменти) Остап'юк Лідія Миколаївна; *Хмельницького фахового музичного коледжу*, в якому клас труби веде знаний далеко за межами Хмельниччини талановитий педагог-музикант В. Кашперський, який за багаторічну педагогічну діяльність підготував десятки висококваліфікованих музикантів-виконавців, які успішно працюють викладачами музичних шкіл, студій, є організаторами та керівниками мистецьких колективів, а також солістами різноманітних творчих колективів; *Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка*, в якому також навчаються музиканти-духовики.

У другому розділі магістерського дослідження надається творча характеристика трубачів, які працюють у військових та професійних колективах Хмельниччини і вносять вагомий внесок у розбудову вітчизняної школи гри на трубі.

ВИСНОВКИ

Позитивні зміни, що відбуваються в житті сучасного суспільства, входження України до світової спільноти, вимагають позитивних змін та зрушень і в освітньому просторі нашої країни з урахуванням вимог до підготовки висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців, спроможних гнучко реагувати та пристосовуватись до мінливих умов сьогодення.

Музичне мистецтво як важлива складова національної культури має вирішувати завдання виховання підростаючого покоління з урахуванням вимог сучасного ринку праці. З огляду на це, важливого значення набуває ретроспективний аналіз розвитку музичного мистецтва в Україні, вивчення позитивного досвіду видатних виконавців-педагогів.

Труба як оригінальне та непересічне явище в музичній культурі є надзвичайно привабливим об'єктом дослідження з огляду на її багату та цікаву історію виникнення та розвитку.

Спираючись на численні історичні, мистецтвознавчі та культурологічні наукові розробки, у роботі прослідковуються історичні передумови становлення Київської, Львівської, Одеської, Харківської, Донецької трубних шкіл, надається творча характеристика кращих її представників.

Акцентується увага на тому, що поштовхом до розвитку духового виконавства в Україні загалом, та трубної школи зокрема, стало відкриття перших професійних осередків духової музики, так званих „музикантських цехів” або „братств”, які активно почали функціонувати ще у XVI столітті. Зауважимо, що перші такі професійні товариства виникли спочатку у Західній Україні, а саме у Кам'янець-Подільському, а згодом у Львові, Чернігові, Ніжині, Києві.

У першому розділі магістерського дослідження надається творча характеристика представників Київської школи гри на трубі, серед яких М. Підгорбунський, який стояв біля витоків заснування трубної школи, видатний педагог-виконавець В. Яблонський, талановитий педагог, композитор П. Рязанцев, один з кращих учнів В. Яблонського, видатний виконавець, педагог, автор надзвичайно популярних творів для труби М. Бердієв, засновник та президент Гільдії трубачів-професіоналів України, доктор мистецтвознавства, професор В. Т. Посвалюк, талановитий педагог М. Баланко та багато ін.

Одеська трубна школа представлена іменами Д. Пурпуріна, М. Адамова, Р. Козловського, Л. Могілевського – одного з кращих трубачів свого часу, педагога, композитора та його талановитого учня, прекрасного трубача та композитора Г. Леонова. У роботі надається творча характеристика представників Одеської трубної школи талановитого виконавця та композитора Р. Свірського та ін.

Нами з'ясовано, що професійне навчання трубачів у Харкові почалось лише наприкінці ХІХ сторіччя з відкриттям Харківського музичного училища. В роботі згадуються імена видатних педагогів, виконавців, представників Харківської школи гри на трубі Ф. Губичка, В. Катанського, Ф. Жогова, А. Родмана, Ю. Тарарака та ін.

В магістерському дослідженні з'ясовано, що перші професійні музичні товариства, які дали суттєвий поштовх для розвитку духового мистецтва, виникли саме в Західній Україні. В роботі надається ретроспективний аналіз розвитку Львівської школи гри на трубі та творча характеристика кращих її представників, серед яких видатний педагог, який виховав цілу плеяду талановитих виконавців на трубі, професор Львівської консерваторії А. Жубр, його талановитий учень В. Швець. На сьогоднішній день клас труби Львівської державної академії імені М. Лисенка очолює Р. Наконечний. Говорячи про

Львівську трубну школу не можна оминати увагою творчу та педагогічну діяльність чудового педагога, науковця, методиста І. Гишку та багато ін.

З метою з'ясування специфіки функціонування регіональних трубних шкіл в Західній Україні в магістерському дослідженні розглянуто та узагальнено історико-педагогічні та методичні надбання в галузі духового виконавства, що дозволило зробити ґрунтовний аналіз шляхів розвитку регіональних трубних шкіл в ретроспективній проекції. Так, в дослідженні надані творчі портрети кращих представників Житомирської, Рівненської, Волинської, Івано-Франківської шкіл гри на трубі.

У другому розділі магістерського дослідження розглядаються передумови створення трубної школи на Хмельниччині як однієї із важливих складових вітчизняного музичного мистецтва.

Нами з'ясовано, що розвиток духового музичного виконавства Поділля тісно пов'язаний з історією розвитку музичної культури України. Так, саме виникнення перших професійних об'єднань музикантів, так званих „музикантських цехів” у Кам'янець –Подільському ще у XVI столітті, стало поштовхом для бурхливого розвитку музичної культури краю, в тому числі і духового виконавства.

Зауважимо, що стрімкий розвиток музичного мистецтва на Хмельниччині пов'язують з ім'ям талановитого музиканта, публіциста, композитора, педагога, який все життя самовіддано займався просвітницькою діяльністю професора Тадеуша Ганицького, який став засновником першої на Поділлі музичної школи. До речі, зараз цей навчальний заклад названий на честь Т. Ганицького.

У другому розділі магістерської наукової роботи досліджуються історичні шляхи та сучасний стан розвитку початкових мистецьких закладів Хмельниччини, надається аналіз діяльності класів труби вищеназваних навчальних закладів.

У роботі доводиться, що саме початкові заклади мистецької освіти, до яких ми відносимо музичні школи, школи естетичного розвитку, студії та гуртки, є міцним фундаментом розвитку професійних якостей майбутніх виконавців на музичних інструментах. З огляду на це, надзвичайно важливим є вивчення позитивного досвіду педагогів початкової ланки навчання.

У другому параграфі другого розділу магістерського дослідження надається аналіз діяльності класів труби вищих навчальних закладів мистецького спрямування I-IV рівнів акредитації, а саме *Кам'янець-Подільського фахового коледжу культури і мистецтв*, в якому клас труби очолює голова циклової комісії народного інструментального мистецтва (духові інструменти) Остап'юк Лідія Миколаївна; *Хмельницького фахового музичного коледжу*, в якому клас труби веде знаний далеко за межами Хмельниччини талановитий педагог-музикант В. Кашперський, який за багаторічну педагогічну діяльність підготував десятки висококваліфікованих музикантів-виконавців, які успішно працюють викладачами музичних шкіл, студій, є організаторами та керівниками мистецьких колективів, а також солістами різноманітних творчих колективів; *Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка*, в якому також є клас труби.

У другому розділі магістерського дослідження надається творча характеристика трубачів, які працюють у військових та професійних колективах Хмельниччини і вносять вагомий внесок у розбудову вітчизняної школи гри на трубі.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів визначеної проблеми. До перспективних напрямків подальшого наукового пошуку відносяться питання розгляду історичних передумов та розвитку шкіл гри на трубі в інших регіонах України.

Список використаних джерел

1. Апатський В. М. Історія духового музично-виконавського мистецтва. Київ : ТОВ «Задруга», 2010. – 248 с
2. Апатський В.М. Актуальні проблеми духового музично-виконавського мистецтва: Навчальний посібник. Київ : ТОВ «Задруга», 2013. – 588 с.
3. Апатський В.М Історія духового музично-виконавського мистецтва.. Книга 2. . – Київ: ТОВ «Задруга», 2012. – 408 с.
4. Апатський В. М. Основи теорії та методики музично-виконавського мистецтва: навчальний посібник. Київ, НМАУ імені. П. І. Чайковського, 2006. – 432 с.
5. Богданов В. Історія музичного мистецтва України від найдавніших часів до поч. ХХ ст. : моногр. / В. Богданов. – Х. : Основа, 2007. – 395 с.
6. Богданов В. О. Кріпосні капели і оркестри в Україні (на прикладі Подільської й Чернігівської губерній) / В.О. Богданов // Вісник ХДАДМ. – Х., 2008. – № 14. – С. 14–20.
7. Богданов В.О. Історія духового музичного мистецтва України : моногр. / В.О. Богданов. – Х. : Основа, 2000. – 336 с.
8. Богданов В.О. Концертна практика сольо-ансамблевого і оркестрового виконавства на духових інструментах в Україні у другій половині ХVIII – першій половині ХІХ ст. / В.О. Богданов // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. пр. вузів худож.-буд. профілю України і Росії. – Х., 2006. – Вип. 4, 5, 6. – С. 95–99.
9. Богданов В.О. Предыстория духового музикального искусства Украины. / В.О. Богданов // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура. – Харків, 2007. – № 1, 2. – С. 11–20.
10. Богданов В.О. Сольно-ансамблеве і оркестрове виконавство на духових інструментах у Києві й Харкові (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) /

В.О.Богданов // Проблеми взаємодії мистецтва педагогіки та теорії і практики освіти. Мистецтво: від існуючого до виникаючого : зб. наук. праць. – Харків, 2007. – Вип. 20. – С. 348–361.

11. Богданов В.О., Богданова Л.Д. Історія духового музичного мистецтва України: від найдавніших часів до початку ХХст.: В 2-х томах.- Т.1.-Х.: ФО-П Сілічева С.О.,2013.- 384 с.

12. Богданов В.О., Богданова Л.Д. Історія духового музичного мистецтва України: від найдавніших часів до початку ХХст.: В 2-х томах.- Т.2.-Х.: ФО-П Сілічева С.О.,2013.- 348 с.

13. Вовк Р. Інструментознавство. Оркестрові духові та ударні інструменти [Рукопис] : навч. посіб. / Р.Вовк, О.Кочерженко, М.Гудима. – К. : Київський ін-т музики ім. Р. Глієра, 2011. – 172 с.

14. Вовк Р.А. Портрети корифеїв. Науково-популярне видання / Р.А.Вовк. – К.: НМАУ ім.. П.І. Чайковського, 2013.-225 с.

15. Гишка І.С. Звукоутворення як важлива складова технічної досконалості трубача (історія, теорія, методика, практика). Монографія / І.С.Гишка.-Львів, АСВ, 2010.-183 с. ISBN 978-966-486-096-4

16. Гишка І.С., Горман О.П. Теорія і методика постановки виконавського апарату трубача. Навчально-методичний посібник / І.С.Гишка., Горман О.П. – Львів: АСВ, 2013. – 109 с. ISBN 978-966-2699-24-1

17. Завадецька І. С. Жанр валторнового концерту в творчості українських композиторів 70–90-х років ХХ століття / І.С. Завадецька // Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України. – Рівне, 2006. – Вип. 1. – С. 84–89.

18. Загайкевич М. Чесько-українські музичні зв'язки як фактор становлення української національної композиторської школи / М.Загайкевич // Матеріали до українського мистецтвознавства. – К., 2003. – Вип. 2. – С.107–111.

19. Збірник наукових матеріалів VI-ї Міжнародної науково – практичної конференції «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №6 /Упорядник С.Д.Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2014.-156 с. ISBN 978-966-416-336-8

20. Збірник наукових матеріалів V-ї Міжнародної науково – практичної конференції «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №5 /Упорядник С.Д.Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2013.-160 с.

21. Збірник наукових праць «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №13 /Упорядник С.Д.Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2021.-178 с.

22. Івченко Л.В. Реконструкція нотної колекції графа О.К.Розумовського за каталогами XVIII сторіччя/ НАН України. Нац. Б-ка України ім..В.І.Вернадського. – К. 2004. – 644 с.

23. Кавунник Л. В. Мистецтво духової музики у контексті культурно-освітніх традицій м. Ніжин ХХ століття / Л.В. Кавунник // Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України. – Рівне, 2008. – Вип. 3. – С. 98–104.

24. Карп'як А.Я. Концепційні засади художнього мислення сучасного флейтиста. Монографія / А.Я.Карп'як.-Львів:Наукове товариство ім.Шевченка, 2013. -378 с. ISBN 978-966-8868-31-3

25. Колодуб Л. Деякі думки щодо сучасного стану музики духової / Л.Колодуб // Україна музична. – 1998. – С. 19–20.

26. Круль П. Ф. Східнослов'янська інструментальна культура: історичні витоки і функціонування. – Івано –Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2006. – 164 с.

27. Круль П. Ф. Історичні критерії національного духового інструментального мистецтва в Україні XVIII ст. / П.Ф. Круль // Науковий вісник

НМАУ ім. П.І. Чайковського. Музичне виконавство. –К., 2000. – Вип. 8 – С. 154–163.

28. Круль П. Ф. Національне духове інструментальне мистецтво українського народу: Малодосліджені сторінки історії / П.Ф. Круль ; Нац. муз. акад. України ім. П.І.Чайковського ; [відп. ред. Ляшенко І.Ф.]. – К., 2000. – 324 с.

29. Круль П.Ф. Духовий інструментарій в історії музичної культури України : підручник для вищих музичних закладів IV рівня акредитації / Петро Круль. – Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2013.-2019 с. ISBN 978-640-353-0

30. Круль П.Ф. Питання походження національного духового інструментарію в контексті музичної україністики / П.Ф. Круль // Національна музична акад. України ім. П.І. Чайковського. Науковий вісник. – К., 2000. – Вип. 14. – С. 88–97.

31. Круль П.Ф. Розвиток національного духового інструментального мистецтва кінця XVIII – початку XIX століть / П.Ф. Круль // Історія в школі. – К. : Вид-во «Етносфера», 2000. – № 1. – С. 37–40.

32. Круль П.Ф. Сторінки з історії минулого національного духового інструментарію України / П.Ф. Круль // Вісник Держ академії керівних кадрів культури і мистецтв. – К. : ДАКККіМ, 2000. – № 3. – С. 38–44.

33. Марценюк Г.П. Українське тромбонове виконавство в контексті європейського духового музичного мистецтва/ Герольд Марценюк.-К.:ДП «Інформ .-аналіт. агентство», 2013.-402 с.

34. Муха А. І. Композитори України та української діаспори : довідник / А.І. Муха. – К. : Музична Україна, 2004. – 351 с. – ISBN 966-00-0149-5.

35. Посвалюк В.Т. Вильгельм Марьянович Яблонський (к 120-летию со дня рожденія): монографія - К.: НМАУ им. П. И. Чайковського, 2009. – 160 с.: ил. 32 с. ISBN 978-966-7357-50-4

36. Посвалюк В.Т. Методика оволадення верхним регистром на трубе: учебное пособие –К.: НМАУ ім. П.И.Чайковського, 2013.-60с.: іл..
37. Посвалюк В.Т. Мистецтво гри на трубі в Україні: Монографія. - Київ: КНУКіМ, 2006. – 400 с.
38. Посвалюк В.Т. Труба-пікколо у виконавській практиці трубача. К.: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2008. – 68 с.
39. Посвалюк В.Т. Щоденні самостійні вправи трубача. Київ. – 2003.
40. Посвалюк В.Т., Посвалюк К.В. Історія кафедри духових і ударних інструментів НМАУ ім.П.І.Чайковського у фотографіях. – К. : НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2010.- 224 с. : іл. ISBN 978-966-7357-55-9
41. Рудчук Ю. Духова музика України XVIII-XIX століттях : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Ю.Рудчук. – К., 2001. – 28 с.
42. Рудчук Ю.А. Духова музика в Україні (XVIII-XIX ст.) / Ю.А. Рудчук. – К., 2006. – 228 с. – ISBN 5-12-004237-6.
43. Сверлюк Я. В. З історії розвитку духової музики на Волинському Поліссі / Я.Сверлюк // Поліссезнавство: наукові фольклорно-етнологічні та мистецтвознавчі студії. – Рівне : Волинські обереги, 2001. – С. 96–100.
44. Сверлюк Я.В. Диригентсько-оркестрова освіта: теорія, методика, практика. Монографія. – Рівне: РДГУ, 2007.-235 с.
45. Сверлюк Я.В. Методологічні проблеми професійної музичної освіти / О. Ільченко, Я. Сверлюк.- Рівне: Перспектива, 2004.-199с.
46. Цюлюпа С. Д. Духові оркестри України на межі ХХ-ХХІ ст. /С.Д. Цюлюпа // Збірник наукових праць «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №3 /Упорядник С.Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2008. -147 с.

47. Цюлюпа С.Д. Асоціація діячів духової музики в мистецькому житті Рівненщини /С.Д. Цюлюпа // Збірник наукових праць «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №9 /Упорядник С.Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2017. -214 с.

48. Цюлюпа С.Д. Виконавські конкурси як фактор формування української школи духового виконавства /С. Д. Цюлюпа // Збірник наукових праць «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №3 /Упорядник С.Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2008. -147 с.

49. Цюлюпа С.Д. Історія кафедри духових та ударних інструментів Рівненського державного гуманітарного університету: минуле і сучасне. Навчальний посібник.-Рівне: видавець О.Зень, 2012.-240с. ISBN 978-617-601-038-8.

50. Цюлюпа С.Д. Трубачі Рівного в історії інструментально-ансамблевого виконавства Волинського Полісся /С.Д.Цюлюпа // Збірник наукових праць «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя». Випуск №6 /Упорядник С.Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2014. - 151 с.

51. Шамаєва К.І. Музична освіта в Україні у першій половині XIX ст навч.пос.- Київ, 1996. -112с.

52. Шреєр - Ткаченко О. Я. Історія української музики: в 2 ч. Ч. 1. Розвиток української музичної культури від найдавніших часів до середини XIX ст. / О.Я. Шреєр-Ткаченко. – К.: Музична Україна, 1980. – 196 с.

53. Юцевич Є. Музичні інструменти /Є. Юцевич // - К.: Держ.видавн. образотворчого мист. і муз. літ. 1998.-218с.

ДОДАТКИ

Кашперський Володимир Петрович

Додаток Б**Тарас В'ячеславович Безнюк****Диригент Хмельницького естрадно-духового оркестру (труба)**

Додаток В

Трубачі Хмельницького муніципального естрадно-духового оркестру